

Evaluation of the concepts of “Space, Place and Loss of place” through examples

Başak YURTSEVEN¹, ORCID: 0000-0001-6074-0906
Dicle OĞUZ², ORCID: 0000-0002-9631-1406

Abstract

Space is defined as the knowledge and production area of the discipline of architecture and transforms into a place as a result of its interaction with people. While space is described through the physical dimension, the place also includes mental and actual practices. The term of “place” depicts an approach that is rich in terms of meanings, identity and culture, suitable for context. However, the places that are desired to be the focal point for the purpose of entering the global market today are faced with the loss of place and turn into areas that are desired to be placed in a speculative context or that emulate history. The aim of the study is to examine the concepts of space and place from a semantic and contextual point of view, to discuss the transformation of space into place, and to emphasize how the loss of place occurs in areas where place cannot be established, and what causes these losses. In the study, literature research was conducted using the descriptive analysis method, which is one of the qualitative research methods. As a result of the research, the differences between the concepts of space and place were revealed, and it was determined that a balance between theory and practice should be established to create a place in the discipline of architecture. Some suggestions have been made for the solution of this problematic relationship with the place.

Highlights

- The article examines the concepts of space, place and loss of place,
- It discusses the transformation of space into place,
- It scrutinizes the causes of the loss of place.

Keywords

Space; Place; Context; Urban space;
Loss of place

Article Information

Received:

11.05.2022

Received in Revised Form:

03.03.2023

Accepted:

25.04.2023

Available Online:

17.07.2023

Article Category

Review Article

Contact

1. Faculty of Agriculture, Ankara
University, Ankara, Türkiye

basakyurtseven1@gmail.com

2. Faculty of Agriculture, Ankara
University, Ankara, Türkiye

oguz@ankara.edu.tr

“Mekân, Yer ve Yer Kaybı” kavramlarının örnekler üzerinden değerlendirilmesi

Başak YURTSEVEN¹, ORCID: 0000-0001-6074-0906
Dicle OĞUZ², ORCID: 0000-0002-9631-1406

Öz

Mekân, mimarlık disiplininin bilgi ve üretim alanı olarak tanımlanmakta ve insan ile etkileşimi sonucu yer haline dönüşmektedir. Mekân fiziksel boyut üzerinden tanımlanırken, yer zihinsel ve eylemsel pratikleri de kapsamaktadır. Yer kavramı, barındırdığı anlamlar, kimlik ve kültür açısından zengin ve bağlama uygun bir yaklaşımı tariflemektedir. Diğer yönden, günümüzde küresel pazara girmek amacıyla odak noktası haline getirilmek istenen yerler, yer kaybı ile karşı karşıya kalmakta, kurgusal bir bağlam üzerine oturtulmak istenen veya tarihe öykünen alanlara dönüşmektedir. Çalışmanın amacı, mekân ve yer kavramlarının anlamsal ve bağlamsal açıdan incelemek, mekânın yere dönüşme sürecini tartışmak ve yer’in kurulamadığı alanlarda yer kayıplarının nasıl meydana geldiğini, bu kayıplara nelerin sebep olduğunu vurgulamaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan betimsel analiz yöntemi kullanılarak literatür araştırması yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, irdelenen mekân-yer kavramları arasındaki farklar ortaya çıkarılmış, mimarlık disiplininde yer’i oluşturmak için teori ve pratik arasındaki dengenin kurulması gerektiği belirlenmiştir. Yer’in kurulamadığı alanlarda yer kaybının ortaya çıktığı, buna bağlı olarak kimliğin, anlamın ve zamanın göz ardı edildiği görülmüştür. Yer ile kurulan bu problemlili ilişkinin çözümüne yönelik birtakım öneriler getirilmiştir.

Öne Çıkanlar

- Çalışma mekân, yer ve yer kaybı kavramlarını incelemektedir,
- Mekânın yere dönüşme sürecini tartışmaktadır,
- Yer kaybının nedenlerini irdelemektedir.

Anahtar Sözcükler

Mekân; Yer; Bağlam; Kentsel mekân; Yer kaybı

Makale Bilgileri

Alındı:

11.05.2022

Revizyon Kabul Tarihi:

03.03.2023

Kabul Edildi:

25.04.2023

Erişilebilir:

17.07.2023

Makale Kategorisi

Derleme Makale

İletişim

1. Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye
basakyurtseven1@gmail.com

2. Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye
oguz@ankara.edu.tr

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Tarih boyunca mekân kavramı, hümanistik coğrafya, çevresel psikoloji, felsefe, doğa bilimleri, mimarlık/kentsel tasarım, sosyoloji gibi farklı disiplinlerin temel konularından biri haline gelmiş, buna bağlı olarak farklı mekân anlayışları ortaya çıkmıştır. Bu süreçte, mekân hem fiziksel hem de toplumsal ölçütlere bağlı olarak değerlendirilmiştir.

Mimarlık/kentsel tasarım disiplininde yer kavramı, ontolojik boyut içinde incelenen, çevre ile anlamlı bir ilişki kurulduğunda oluşan bir süreci tanımlamaktadır (Relph, 1976; Norberg-Schulz, 1980). L. Kahn'ın "mekânın doğasında, ruh ve belli bir biçimde var olma isteği vardı" sözünden yola çıkıldığında, öz olarak ele alınan mekânın, yaşantıyla ve çevresindeki olgularla yere dönüştüğü söylenebilir (Eren, 2006). Her mekân, yaşamla ilişki kurduğu durumlara bağlı olarak yer niteliği taşımaktadır. Yer, "salt mekânın ötesine geçerek, bedenler aracılığıyla "bağıntılar"a ve yaşama geçirilen "eylemler"e açılır" (Berber, 2011, s. 148). Buradan yola çıkıldığında, yer hep oluş halinde olan, farklı pratik katmanları içeren bir olgudur (Berber, 2011). Modernizm dönemine kadar, yer olgusu yaşayan bir gerçeklik olarak ifade edilirken, küreselleşme sürecine bağlı olarak kentlerde yaşanan kırılmalar, yer'in anlamının ve ait olma hissini yitirilmesine neden olmuştur. Kırılmaların yol açtığı bu anlam kaybı, üretim ve tüketim döngüsünde meydana gelen değişimler, bireylerin yerden kopmasına, buna bağlı olarak yer kaybının oluşmasına neden olmuştur (Auge, 1995). Bu açıdan mekân okumalarının bir yer'i anlamaya yönelik olarak genişletilmesi, kentsel mekânların yalnızca fiziksel olarak değil, gündelik yaşantılara, deneyimlere, kolektif belleğe bağlı olduğunun da anlaşılması gerekmektedir. Bu açıdan, yerin insanların duyumsamalarına cevap vermesi, o yere yönelik aidiyet hissetmelerini sağlaması ve ihtiyaçlara karşılık vermesi önemlidir. Diğer yandan, modernizmin etkisiyle gündeme gelmeye başlayan yer kaybı olgusu, kimliksizleşme ve tektipleşme gibi durumları ortaya çıkartarak, mekânların herhangi bir kültüre, herhangi bir coğrafyaya, herhangi bir zamana ait olmamasına ve kendine bir yer edinmemesine sebep olmaktadır (Özcan ve Güngör, 2019). İnsanlar üzerinde yer duygusunu oluşturan ve yeri yer yapan nitelikler, git gide kaybolmaya başlamaktadır. Bununla birlikte, insan-çevre arasındaki iletişimi sağlayan, tarihsel, ilişkisel ve kültürel bağların gücü azalmakta ve hatta yok olmaktadır (Özcan ve Güngör, 2019). Bu bağlamda, mimarlık/kentsel tasarım disiplininde ele alınan mekânların, yer kaybına uğramaması için insanların ruhuna dokunması, zihinde yer edinen deneyimler yaratması ve farkındalığı artırması gereklidir. Oktay'a (2001) göre, Avrupa Komisyonu'nun "Green Paper on the Urban Environment" başlıklı raporunda, kentsel planlama, gelişme ve yönetim çalışmalarında, yer'in yaratılması ve korunmasının önemi ifade edilmiştir.

Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, mekân (*space*), yer (*place*) ve yer kaybı (*loss of place*) kavramlarının nasıl ortaya çıktığını ve birbirleri ile olan ilişkisinin incelenmesini, yer ve yer kaybını somut olarak

ifade eden örnekler üzerinden tartışarak, yer kaybının önlenmesine yönelik somut çıkarımların yapılmasını hedeflemektedir. İncelenen örneklerde, kentsel mekânların doğal, tarihsel ve kültürel çevrelerine yönelik nitelikler göz önünde bulundurulmuştur. Çalışmanın, mekân, yer ve yer kaybı kavramlarına ilişkin sosyoloji, felsefe, hümanistik coğrafya, çevresel psikoloji gibi disiplinler arası okumaları içermesi, mekân ve yer arasındaki ilişki ağının incelenmesi ve yer üzerine bir bakış açısı geliştirilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda, teori ve pratik arasındaki dengenin kurulamadığı zamanlarda meydana gelen yer kaybının, sorun olduğu düşünülerek, yer kaybına neden olan kaynağın ortaya çıkarılması açısından önemli teşkil etmektedir.

Literatür araştırması çerçevesinde ele alınan çalışma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan “betimsel analiz yöntemi” üzerinden kurgulanmıştır. Betimsel analiz, birbirinden farklı veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden karar verilmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür (Özdemir, 2010). Çalışmada, araştırmacılara daha geniş bir bakış açısı sunabilmek için yere yönelik elde edilecek kuramsal bilginin temelinde, dünyadan ve ülkemizden seçilen örneklerle pratiğe yönelik bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Yapılan literatür araştırmalarında ilk olarak mekân ve yer kavramları değerlendirmeye alınmış, daha sonra mekânın yere dönüşme süreci ve günümüz koşullarına bağlı olarak yer kaybının dinamikleri vurgulanmıştır. Yer kaybı kavramı, küreselleşme ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde meydana gelen durumlar üzerinden tartışılmıştır.

1. MEKÂN KAVRAMI (THE CONCEPT OF SPACE)

Mekân kavramı, alan (*area*), peyzaj (*landscape*), boşluk (*void*), veya bölge (*region*) gibi sözcüklerle ifade edilmektedir (Bachelard, 1996). Mekân “bulunulan yer” i tanımlamakta, aynı zamanda “ev, yurt, uzam, uzay” kelimeleriyle de eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Hasol, 1998). İnsan ve mekân çok yakından birbirine bağlıdır. İnsan içinde bulunduğu boşluğu tanımlı kıldığı gibi, mekân da insanın yaşantısını şekillendirebilir. Gündelik yaşam bu boşluk içinde gerçekleşir. Bu açıdan mekânlar insanların içinde vakit geçirdiği yaşamsal bir çerçeve olarak görülmektedir. Ching’e (2010) göre, mekân, sürekli bir şekilde varlığımızı sarmalamaktadır, böylece varlık mekân içinde hareket edebilir, biçim ve nesnelere görebilir, sesleri duyabilir, esintiyi hissedebilir. Mekân, maddesel bir öz olmakla birlikte doğası gereği biçimsizdir (Ching, 2010). Mekânın ışık kalitesi, boyutu, ölçeği biçimin elemanları tarafından tanımlanan sınırlara bağlıdır (Ching, 2010).

Mekân, pek çok disiplin tarafından da ele alınan bir kavramdır ve her disiplin mekânı farklı biçimlerde yorumlamaktadır. Hasol’un (1998, s.129) mimarlık sözlüğünde, mekân “insanı çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içinde eylemlerini sürdürmesine elverişli olan boşluk. Mimari bir mekân yaratmak, geniş anlamdaki doğadan veya peyzaj mekânından insanın kavrayabileceği bir bölümü sınırlamaktır” şeklinde tanımlanmaktadır.

Sosyoloji alanında çalışmalar yapan, Lefebvre (2014), mekânın toplumsal ilişkilerle birlikte oluştuğunu, mekânı üretme pratiğinin dolaylı olarak gündelik yaşamı da biçimlendirdiğini vurgulamaktadır ve bu süreci “üçlü diyalektik (*spatial triad*)” üzerinden ifade etmektedir. Mekânsal pratik (*spatial practices*), duyu organları ile algılanan mekân; mekânın temsili (*representations of space*), zihinsel bir üretimin parçasını oluşturur ve bu tür mekânlar tasarlanan alanlar; temsili mekân (*space*

of representations) gündelik yaşam içinde yer alan veya yaşanan mekânlardır (Lefebvre, 2014). Lefebvre (2014) için, mekân; fiziksel, algısal ve toplumsal alanları kapsayan, bölünemez bir teori anlayışı üzerinden tartışılmaktadır. Bu mekânların ortak özelliği, birbirleri üzerine eklenerek gelişme gösterebilen ve iç içe geçen bir yapıya sahip olmalarıdır. Mekânsal pratikler, gündelik yaşam içerisinde, toplumun geliştirdiği mekânsal stratejiler ve mekânın deşifre edilmesiyle ortaya çıkmaktadır (Lefebvre, 2014). Genellikle, mekânların gündelik algılar düzeyinde tecrübe edilmesine dayanmaktadır. Bu tür mekânlar, çoğunlukla iş merkezleri, rekreasyon alanları ve ulaşım ağları üzerinden örneklendirilmektedir (Lefebvre, 2014). Mekân temsilleri, mimarların, planlamacıların, şehircilerin belirli norm ve kodlarla oluşturduğu mekânlardır (Lefebvre, 2014). Daha çok kent ölçeğinde yürürlüğe konan, tasarım ve kurgu süreçlerini içererek fiziksel formlara bürünen mekân özelliği taşımaktadırlar (Lefebvre, 2014). Temsil mekânları ise, kurumlardan çok toplumları oluşturan mekânlardır ve fiziksel görünümünün ötesindedir (Lefebvre, 2014). Toplumsal hayatın bilinçdışı açılan yanıdır (Lefebvre, 2014). Çoğunlukla, festivaller, farklı zaman ve yerlerde ortaya çıkan performanslar temsil mekânlara örnek gösterilebilir (Lefebvre, 2014).

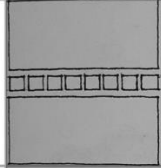
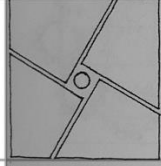
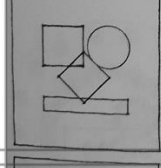
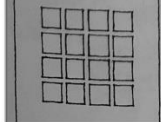
Pallasma ise Lefebvre'nin görüşünü destekleyerek, mekânın tanımlanması sürecinde duyuların önemli olduğunu ileri sürmektedir (Pallasmaa ve Holl, 2011). Bununla birlikte, Soja (1996), Lefebvre'nin "Üçlü Diyalektik" üzerinden geliştirdiği "Üçüncü Mekân" kavramı ile gerçek ve hayali olanı tek bir mekân altında birleştirmeyi düşünmüştür. Soja (1996) bu düşünce ile mekânı yalnızca fiziki olarak ele almayıp, aynı zamanda mekânın insanlar tarafından üretildiğini belirtmek istemiştir. Özellikle, günümüzde küreselleşme sürecinde ortaya çıkan yerel ve küresel ilişkinin değişimi ve dönüşümü Soja (1996) tarafından ortaya çıkarılan Üçüncü Mekân kavramı ile özdeşleşmektedir.

Coğrafya alanında pek çok çalışması olan Relph (1976) ise, mekânı sınırları net biçimde belli olmayan bir alan olduğunu, doğrudan analiz edilemeyeceğini, diğer yönden mekânın yalnızca yer kavramı üzerinden bilinip açıklanabileceğini ifade etmektedir. Bu bağlamda, mekânın bireyler ile sürekli iletişim halinde olduğunu, bireylerin mekânlara kendi özlerini yansıttığını ve insan tarafından biçimlendirilen bir boyutu içerdiğini söylemek mümkündür. Ergün Bilgili ve Dinç Kalaycı'ya (2021) göre, mekân, eylemlerin gerçekleştiği bir alanı tariflemektedir. Bu alanlar, "içinde, dışında ve karşısında vb. olunabilecek mekânları" vurgulamaktadır (Ergün Bilgili ve Dinç Kalaycı, 2021, s.1034). İnsanoğlu varlığını ortaya koymak için toprağı şekillendirmeye başladığı andan itibaren kendi mekânını da tasarlamaya başlar (Ergün Bilgili ve Dinç Kalaycı, 2021). Lefebvre'ye (2014, s. 97) göre, doğa, üretmekten çok yaratmaktadır; insan ise yapıtlar yaratmakla ve şekiller üretmektedir. Bununla birlikte, kimlik ve karakter de mekânın yaratılmasında büyük bir rol oynamaktadır. Gündelik yaşantı ve deneyimler, mekânın kimliğini ortaya çıkartarak, mekânın gerçeklik kazanmasına yardımcı olmaktadır (Ergün Bilgili ve Dinç Kalaycı, 2021).

Mekân kavramına ilişkin tanımlamalara bakıldığında, iki önemli anlayışın ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlardan ilki hacimsel boyutlarla oluşan bir yapı olması, bir diğeri ise çevrenin deneyimlenmesi ve algılanmasını sağlayan bir yapı olmasıdır (Tschumi, 2018). Tschumi (2018), bu durumu "ampirik ve rasyonalist mekân" yaklaşımları çerçevesinde ele almaktadır. Tschumi'ye (2018) göre, mekân, biçim ve toplumsal değerler arasındaki bağı oluşturmaktadır, bunun yansıması mimarlık disiplininde mekân ve kullanım arasında meydana gelmektedir.

Mekânı oluşturan çeşitli ögeler ve bileşenler bulunmaktadır. Bunlar, doğal (yeryüzü, gökyüzü, çalılar, ağaçlar) ve yapay (duvarlar, kolonlar, girişler, tavanlar) elemanlar ile tanımlanmaktadır ve kullandıkları alanlara göre, mekânsal ilişkileri ortaya çıkarmaktadır. Mekânların nerede yer aldığını, nasıl tanımlandığını, mekânlar arasında ve dışarıyla ne tür ilişkiler kurulduğunu, bağlama nasıl cevap verdiğini belirlemektedir (Ching, 2010). Ching (2010), bu durumu mekânsal organizasyon çerçevesinde incelemektedir ve merkezi, çizgisel, ışımsal, kümeli ve gridal organizasyon şeklinde bir sınıflama yaparak, biçimsel karakteristikleri ve mekânsal ilişkileri ortaya koymaktadır (Tablo 1).

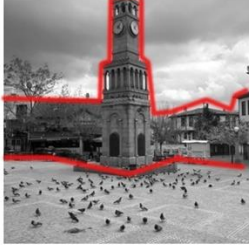
Tablo 1 - Mekânsal organizasyonlar ve kentsel mekânlardan örnekler (Ching, 2010'dan uyarlanmıştır).

Mekânsal Organizasyonlar	
	Merkezi Organizasyon: Çevresinde belirli bir sayıda ikinci mekânın gruplandığı merkezi bir mekân
	Çizgisel Organizasyon: Tekrarlanan mekânlardan meydana gelen çizgisel bir ardışıklık
	Işımsal Organizasyon: Çizgisel mekânların dışı doğru uzandığı merkezi bir mekân
	Kümeli Organizasyon: Ortak görsel bir karakter veya ilişkiye göre gruplanan mekânlar
	Gridal Organizasyon: Strüktürel grid veya üç boyutlu çerçeve içinde oluşan mekânlar

Aydınlı (1992) ise bu gruplamayı sınırlayıcı, yönlendirici ve odaklayıcı olarak ele almaktadır (Tablo 2).

- Sınırlayıcı organizasyon, dış mekânlarda doğal, yapısal ve işlevsel sınırlarla planlanmaktadır (Aydınlı, 1992).
- Yönlendirici organizasyon, dolaşımı ve hareketi sağlamak için ışımsal ve çizgisel formları içermektedir. Kentsel mekânlarda sokak, yol ve zemin kaplamalarıyla, mimari mekânlarda ise koridorlarla yönlenim sağlamaktadır. Buna ek olarak süreklilik sağlayan noktasal elemanlar da yönlendirici bir etkiye sahiptir (Aydınlı, 1992).
- Odaklayıcı organizasyon, mekânların vurgulanmasını sağlayan, simgesel, işlevsel veya biçimsel olarak genel kompozisyondan ayrılan ögelerdir. Kentsel ölçekte anıtlar ve düğüm noktaları odaklayıcı öğelere örnek olarak gösterilebilir (Aydınlı, 1992).

Tablo 2 - Kentsel mekânlardan sınırlayıcı, yönlendirici ve odaklayıcı organizasyonlar (Aydın, 1992'den uyarlanmıştır).

<p>Sınırlayıcı Organizasyon</p>	<p>Dış mekânlarda doğal, yapılı ve işlevsel sınırlarla planlanmaktadır.</p>	 <p>Hacıbayram Meydanı-Ankara-Ulus (2022) (Birinci yazarın fotoğraf arşivinden alınmıştır).</p>
<p>Yönlendirici Organizasyon</p>	<p>Dolaşımı ve hareketi sağlamak için işımsal ve çizgisel formları içermektedir.</p>	 <p>Bilkent Üniversitesi Kampüsü, Ankara (2022) (sol) Hacıbayram Meydanı, Ankara (2022) (sağ) (Birinci yazarın fotoğraf arşivinden alınmıştır).</p>
<p>Odaklayıcı Organizasyon</p>	<p>Mekânların vurgulanmasını sağlayan, sembolik, işlevsel veya biçimsel olarak genel kompozisyonundan ayrılmaktadır.</p>	 <p>Hamamönü Saat Kulesi, Ankara (2021) (Birinci yazarın fotoğraf arşivinden alınmıştır).</p>

Mekân kavramının ne olduğuna ilişkin yapılan literatür çalışmalarında, mekânın karmaşık yapısından dolayı genel bir tanımının yapılamadığı görülmektedir. Kısaca, mekânın yalnızca fiziksel ve fonksiyonel olarak değil, aynı zamanda mekânın toplumsal anlamı açısından da irdelemek mekânın anlamının ortaya çıkarılmasında önemlidir. Mekân, gündelik yaşantıyla, diğer bir ifadeyle yaşamın tüm alanlarıyla bir etkileşim yaratarak, bir yer haline dönüşmektedir. Bu noktada yaşamın getirdiği bir biçimlenme olarak yer'in incelenmesi gerekli görülmektedir.

2. KENTLERDE “YER” İN KAVRAMSALLAŞMASI (CONCEPTUALIZATION OF PLACE IN CITIES)

Mekâna karşı olarak öne sürülen yer kavramında çevreyle ilişki, bağlam ve yerellik söz konusudur. Yer kavramı, İngilizcede “*place*” olarak ifade edilirken, Türkçede “yuva, barınak, ev” vb. sözcüklere eş değer olduğu ileri sürülmektedir (Gürkaş ve Barkul, 2012).

Yer kavramı, antik çağlardan günümüze kadar çeşitli biçimlerde tanımlanmıştır ve doğu-batı düşüncesine göre farklılıklar içeren bir olgudur (Tablo 3). Özellikle, Helenistik dönemde, yer, “sürekli oluşum halinde” olan ve mekân içindeki anlamlarla oluşan bir kavram olarak tanımlanırken,

Ortaçağ ve Rönesans döneminde yer evren üzerinden okunmaktadır (Casey, 1997). 17. yy da, hareket ve genişleme kavramlarıyla ilişkilendirilmiş, 18. ve 19. yy.'da yer'in kinestetik yolla gerçekleştiği ve bu gerçeklikle yerin karakterinin belirlendiği ortaya çıkmıştır (Usta, 2020). Modern dönemde, özellikle Heidegger (1958), yeri bir konum gibi değil, yaşantısal bir niteliğe sahip olduğunu, insanın varlığı ve deneyimi için bir kök salma biçimi olarak tanımlamıştır. Bu anlayışa göre, mekânlar insan deneyimi yoluyla varlık bulmaktadır (Heidegger, 1958). 20.yy ve sonrası dönemde ise, insan-mekân ilişkisine dayanan, öznelğin ve deneyimin vurgulandığı bir kavram olarak ifade edilmiştir (Relph, 1976). Doğu düşüncesinde, yer insan-doğa ilişkisine bağlı kozmik enerjiye sahip alanlardır (Ayverdi, 1972). Genellikle, mekânda iç-dış dengenin kurulması doğa boyutu üzerinden gerçekleşmektedir, bu yüzden tasarlanan kentsel mekânlarda ve konutlarda peyzaj ön plana çıkarılmaktadır (Ayverdi, 1972).

Tablo 3 - Batı ve Doğu düşüncesine göre yer'in tanımları.

Batı Düşüncesinde "Yer"	Dönemler	Tanımlar
	Helenistik dönem:	"Sürekli oluşum halinde" olan ve mekân içindeki anlamlarla oluşan bir kavram (Casey, 1997)
	Ortaçağ ve Rönesans dönemi:	Yerin evren üzerinden okunması (Casey, 1997)
	17.yy:	Yerin hareket ve genişleme kavramlarıyla ilişkilendirilmesi (Usta, 2020)
	18. ve 19. yy:	Yer'in kinestetik yolla gerçekleştiği ve bu gerçeklikle yerin karakterinin belirlenmesi (Usta, 2020)
	Modern dönem:	Yerin yaşamsal bir niteliğe sahip olması İnsanın varlığı ve deneyimi için bir kök salma biçimi olması (Heidegger, 1958)
	20.yy ve sonrası:	İnsan-mekân ilişkisine dayanan, öznelğin ve deneyimin vurgulandığı bir kavram (Relph, 1976)
Doğu Düşüncesinde "Yer"		İnsan-doğa ilişkisine bağlı kozmik enerjiye sahip alanlardır (Ayverdi, 1972)

Yer tanımlarına bakıldığında, pek çok anlamı içinde barındıran ve farklı disiplinler tarafından incelenen bir olgu olduğu görülmektedir. Fenomenoloji (görüngübilim), hümanistik coğrafya, sosyoloji, felsefe, mimarlık/kentsel tasarım gibi disiplinlerde yer farklı bakış açıları ile ele alınmış bir kavramdır.

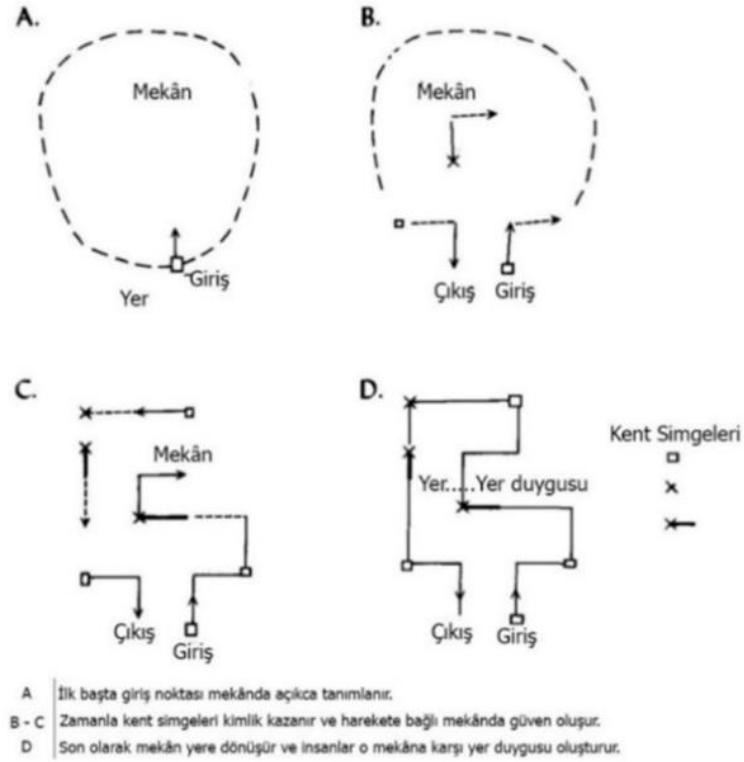
Fenomenoloji ve hümanistik coğrafya disiplinlerinde tartışılan yer kavramı, Relph (1993) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: Yerin kesin sınırları çizilemez, parçalarına ayrılamaz. O yerde yaşayanların çabalarıyla gelişen kendine özgü bir ruhu olduğunu, bundan dolayı da bu ruhun sipariş üzerine tasarlanamayacağını iddia etmiştir (Relph, 1976). Bir 'yer'de bulunmak, hayatın gerçeklikleriyle ilişki kurmaktır; oradalıktan çok buradalığı, tedirgin olmaktan çok emniyette olmayı, ayrılmış olmaktan çok ait olmayı hissetmektir (Relph, 1976). Bu noktada, yerler yalnızca görünümleri ile tanımlanamaz, aynı zamanda kişisel deneyimler, rutinler, bireylerin mekânları deneyimlemesiyle gerçekleşmektedir (Relph, 1976; Altman ve Low, 1992; Cresswell, 2004). Ergün Bilgili ve Dinç Kalaycı (2021), yaşanılan, paylaşılan, çoğaltılan ve deneyimlenen alanların yer olarak ifade edildiğini belirtmektedir. Yerin kimliği ile insanın kimliği birbiriyle doğrudan birbirine bağlıdır (Ergün Bilgili ve Dinç Kalaycı, 2021). Yerin yaşanabilir olma özelliği, insanın karakterini belirlemektedir ve bu

ilişki kurulamadığı zamanlarda, yerin karakteri ruhunu kaybetmektedir (Ergün Bilgili ve Dinç Kalaycı, 2021). Çünkü yer, ruh kazanırken, insanların gündelik yaşamlarından, rutinlerinden faydalanmaktadır, böylece yer, insanların ruhunu da kendi ruhuna katmaktadır (Ergün Bilgili ve Dinç Kalaycı, 2021). Bu bağlamda, yer, insanların ihtiyaç ve isteklerine göre özelleşmektedir.

Tim Cresswell (2004), yer kavramının bir kenti, bir coğrafi bölgeyi veya nesnelerin düzenini betimlediğini söylemektedir, ancak yer her yerdedir. Cresswell (2004), yer'in yalnızca fizik mekân ya da bir kentsel peyzaj olarak tanımlanmadığını, bu durumlar olmasa bile yer'in var olduğunu dile getirmektedir. Bu bağlamda, yer, bireylerin başka biçimde ilişki kurdukları, bağlandıkları mekânlar olarak ortaya çıkmaktadır. İnsanlar bu mekânlara anlam yüklediklerinde ve bir bağ kurduklarında, mekân yer haline dönüşmektedir (Relph, 1976; Altman ve Low, 1992). İnsanlar tarafından algılanan mekân, imgeye dönüşerek bellekte yer edinir, bellekte yer bulan mekân bu sürede anlama ulaşmaktadır (Cresswell, 2004). Aynı biçimde, Deviren'e (2001) göre, yer kavramını anlayabilmenin, coğrafi ve tarihi ölçeklerde ele alınarak gerçekleşebileceğini, yer'in, yapı ve arazi ilişkisi çerçevesinde meydana geldiğini savunmaktadır. Buna ek olarak, bir yapının arazi ile bütünleşmesi ve arazinin kültür, tarih, topografya ve peyzaj gibi özellikleri ile birlikte yaşaması, insanların yer ile ilişkisi kurmasını sağlamaktadır. Deviren (2001), bu bağlamda tarihi ve kültürel özelliklerin araziyi biçimlendirme biçimine örnek olarak İstanbul'daki tarihi yarımada'yı vermektedir.

Yerler, doğrudan yaşanan dünyanın bir parçasını oluşturur ve devam eden faaliyetler sonucu meydana gelir. David Seamon (1979), yer çalışmalarında, bulunduğu yere kök salmanın aksine, daha çok bedensel devinimin yeri meydana getirdiğini ve mekânda gündelik rutin aktivitelerin, yer'in karakterini oluşturduğunu vurgulamıştır. Gündelik hareketlerin çoğu alışkanlıkları meydana getirmektedir ve Seamon (1979) bu durumu "bedenin balesi (*body-ballet*)" şeklinde tanımlamaktadır. Bu alışkanlıklar, aynı zaman dilimleri içinde devam ediyorsa bu durum zaman-beden rutini olarak, belirli bir mekâna yerleşmişse "yerin balesi (*place-ballet*)" olarak adlandırılmaktadır (Seamon, 1979). Görüldüğü gibi, yer kavramının ortaya çıkmasında deneyim ve hareket faktörlerinin önemi büyüktür.

Buna ek olarak, Yi-Fu Tuan (1974) yer, insan ve çevre arasındaki duygusal bağı, "yer sevgisi (*Topophilia*)" olarak tanımlamakta, yerin pratik ve eylem odaklı olduğunu ifade etmektedir (Şekil 1). Yer'in oluşmasında deneyim esastır. Tuan (1974), mekân ve yer ilişkisini şu şekilde belirtmektedir: çoğunlukla mekân, deneyim yoluyla yer haline dönüşür. Mekâna verilen her değer, o konumun yere dönüşümünü mümkün kılar ve bu anlamda mekân ve yer birbirini gerektirmektedir (Tuan, 1974). Tuan'a (1974) göre, mekân hareket ve özgürlük alanı olarak betimlenirken, yer durak ve güvenlik alanıdır.

Şekil 1 - Bu şema Tuan'ın (1974, s.408) kuramına dayanarak yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Felsefe disiplninde, Heidegger (1958) için yer kavramı, daha çok insan üzerinden tartışılan ve “birinin yaşadığı ev (*dwelling*)” olarak tanımlanmaktadır. Yer, yaşanan ve pek çok insan davranışına sahne olan bir alandır ve varoluşun simgesidir (Tuan, 1974). Aynı düşünce biçimiyle, Bachelard (1996), yer’i evin doğası olarak görmekte ve yerin oluşmasında yalnızca fiziksel niteliklerin değil, aynı zamanda mekân hafızasının da önemli olduğunu belirtmektedir. Bachelard’a (1996) göre, “mekân zamanı hatıra/hafıza oluşturacak şekilde yere dönüştürmektedir”.

Mimarlık disiplninde yer kavramı üzerinde çeşitli çalışmalara sahip olan Norberg-Schulz (1980), yerin bir ruha sahip olduğunu ve bu ruhun karakter ve mekân kavramlarına bağlı olduğunu vurgularken, “mekân bir yer oluşturan elemanlarının üç boyutlu organizasyonu, karakterin o yerin atmosferi” olduğunu belirtir. Buna ek olarak, Norberg-Schulz (1980) için, “yerin özünü, mekânın çevresel karakteri oluşturur” ve her yer aslında bir karakteri meydana getirmektedir. Diğer bir deyişle, morfolojik yapının kentin fiziksel niteliğini belirlediği gibi; kimlik, tarih ve sosyal davranış da kentin karakterini ele almaktadır. Bütün bu birikimler kamusal alanlara nüfuz ederek, kentsel gündelik yaşama yansımaktadır. Norberg-Schulz (1980), yer’i tanımlarken, yerin ruhu (*genius loci*) kavramının da önemini belirtmiştir. “Yerin ruhu (*genius loci*)”, ilk olarak 1960’lı yıllarda Ungers ve Giesemann tarafından ortaya atılan bir manifestodan gündeme gelmiştir (Norberg-Schulz, 1980). Roma mitolojisine göre “mekânın koruyucu ruhu” anlamında ifade edilen kavramı, Norberg-Schulz (1980), bütün duyuların bir araya geldiği, anlamların, toplum değerlerinin bir araya toplandığı fenomenolojik bir deneyim olarak tanımlarken, aynı zamanda her mekânın kendine özgü bir kimliğe ve özgün bir karaktere sahip olduğunu, orada ikamet edebilmek için o yerin ruhuyla anlaşmanın temel olduğunu vurgulamaktadır.

Kentsel tasarım disiplininde çalışmalara sahip Trancik (1986) ise mekânı birden fazla bağlantıya sahip olan, amaca yönelik sınırlandırılmış bir boşluk olarak ifade ederken, bölgesel ve kültürel içeriğe sahip kavramsal anlamlarla donandığında yerin oluştuğunu vurgulamaktadır. Yer, çevresel özelliklere bağlıdır, hem yerin karakterini (malzeme, biçim, renk, doku vb.) içerirken, hem de zamana bağlı oluşan kültürel ve insani bileşenleri kapsamaktadır. Kentsel tasarım projelerinde, şekil-zemin ve bağlantıların iç içe geçmesiyle mekân yer halini almaktadır.

Yer olgusu kendi içinde üç önemli bileşene ayrılmaktadır. Altman ve Low (1992), yer'i insan-mekân çerçevesinde “algısal, duyuşsal ve davranışsal” olarak üç boyutta ele almış, bunların mekânsal karşılıklarını “biçim, fonksiyon ve anlam” olarak ifade etmiştir (Tablo 4).

Tablo 4 - Yer'i oluşturan bileşenler (Altman ve Low, 1992'den uyarlanmıştır).

İlişkinin Türü	İlişkinin Detayı	Mekânsal Karşılığı
Bilişsel/Algısal	Organizasyon geometrisinin ve fonksiyonun algılanmasını sağlayan genel algı	Biçim
Davranışsal	Mekân potansiyelinin ihtiyaç geliştirmek doğrultusunda algılanması	Fonksiyon
Duyusal	Mekâna dair yer duygusu geliştirme	Anlam

Biçim/fiziksel çevre, bir yerin yapısal veya doğal olarak üretilmiş niteliklerinden meydana gelmekte, bu nitelikler, yerin okunabilirliğini artırarak, yeri daha kolay anlaşılabilir, düzenlenebilir veya üzerinde hareket edilebilir duruma getirmektedir (Ujang ve Zakariya, 2015). Fonksiyon, bir yerin sürekli olarak kullanılmasıyla meydana gelen işlevlerdir (Ujang ve Zakariya, 2015). Anlam ise, bir yerin ya da kentsel çevrenin insanlar için ne anlama geldiğini ve neler hissettirdiğini göstermektedir (Carmona vd., 2003). Bu bileşenler geçmiş, şimdiki zaman ve geleceğe yönelik olarak şekillenebilmektedir, çünkü yerin bu bileşenlerinde insan esastır. İnsanların duyuşsal ve algısal süreçleri, deneyimleri, gündelik yaşantıları bu bileşenlerin belirlenmesine yardımcı olmaktadır (Carmona vd., 2003). Özetlemek gerekirse yer, insan-çevre ilişkisine bağlı olan, gündelik yaşantının gerçekleştiği, tarihi ve kültürel değerleri içinde barındıran, insanların buldukları mekânları diğer mekânlardan ayıran alanlardır (Tablo 5).

Tablo 5 - Yer'in farklı disiplinlerdeki tanımları.

Disiplin	Kuramcı	Tanımlar
Fenomenoloji	Relph (1976)	<ul style="list-style-type: none"> Yalnızca görünümleri ile tanımlanamaz, aynı zamanda kişisel deneyimler, rutinler, bireylerin mekânları deneyimlemesiyle gerçekleşmektedir.
	Tuan (1974)	<ul style="list-style-type: none"> İnsan ve çevre arasındaki duygusal bağ, “yer sevgisi (<i>Topophilia</i>)” olarak tanımlanır, yer pratik ve eylem odaklıdır. Yer'in oluşmasında deneyim esastır.
Hümanistik coğrafya	Cresswell (2004)	<ul style="list-style-type: none"> Bir kenti, bir coğrafi bölgeyi veya nesnelerin düzenini betimlemektedir. Yalnızca fizik mekân ya da bir kentsel peyzaj olarak tanımlanamaz, bu durumlar olmasa bile yer var olmaktadır.
	Deviren (2001)	<ul style="list-style-type: none"> Coğrafi ve tarihi ölçeklerde ele alınarak gerçekleşebilmekte, yapı ve arazi ilişkisi çerçevesinde meydana gelmektedir.
	Seamon (1979)	<ul style="list-style-type: none"> Bulunduğu yere kök salmanın aksine, daha çok bedensel devinim yeri meydana getirmektedir ve mekânda gündelik rutin aktiviteleri, yer'in karakterini oluşturmaktadır.
Felsefe	Heidegger (1958)	<ul style="list-style-type: none"> Daha çok insan üzerinden tartışılan ve “birinin yaşadığı ev (<i>dwelling</i>)” olarak tanımlanmaktadır. Yer, yaşanılan ve pek çok insan davranışına sahne olan bir alandır ve varoluşun simgesidir.
	Bachelard (1996)	<ul style="list-style-type: none"> Evin doğasıdır ve yerin oluşmasında yalnızca fiziksel niteliklerin değil, aynı zamanda mekân hafızası da önemlidir.
Mimarlık	Norberg-Schulz (1980)	<ul style="list-style-type: none"> Norberg-Schulz (1980), yer'i tanımlarken, yerin ruhu (<i>genius loci</i>) kavramının da önemini belirtmiştir. Yerin bir ruha sahip olduğunu ve bu ruhun karakter ve mekân kavramlarına bağlı olduğunu vurgularken, “mekân bir yer oluşturan elemanlarının üç boyutlu organizasyonu, karakterin o yerin atmosferi” olduğunu belirtir.
Kentsel Tasarım/Peyzaj Mimarlığı	Trancik (1986)	<ul style="list-style-type: none"> Çevresel özelliklere bağlıdır, hem yerin karakterini (malzeme, biçim, renk, doku vb.) içerirken, hem de zamana bağlı oluşan kültürel ve insani bileşenleri kapsamaktadır.
	Altman ve Low (1992)	<ul style="list-style-type: none"> Altman ve Low (1992), yer'i insan-mekân çerçevesinde “algısal, duygusal ve davranışsal” olarak üç boyutta ele almış, bunların mekânsal karşılıklarını “biçim, fonksiyon ve anlam” olarak ifade etmiştir. Bu bileşenler geçmiş, şimdiki zaman ve geleceğe yönelik olarak şekillenebilmektedir, çünkü yerin bu bileşenlerinde insan esastır.

3. MEKÂNIN YER'E DÖNÜŞME SÜRECİ (THE PROCESS OF THE TRANSFORMATION OF SPACE INTO PLACE)

İnsanların kentsel mekânlar üzerindeki etkileşimi genel algı üzerinden yaratılmaktadır, buna bağlı olarak insanlar mekânsal yönlendirmelere açık hale gelmektedir (Altman ve Low, 1992). İnsanların mekânla kurdukları iletişim, duysal algılama eylemlerine bağlı olarak memnuniyet yaratmakta ve o mekâna yönelik çeşitli fikirler oluşmaya başlamaktadır (Altman ve Low, 1992). Bu süreç olumlu değerlendirildiğinde yere bağlanma durumu mümkün olmaktadır. Yerler, ya tüm kentleri içeren ya da kent içinde daha küçük bölgeleri kapsayan belirli alanlar olsun, insanlar tarafından şekillendirilir ve insanların hayatlarını şekillendirir (Chen vd., 2013).

Yer olarak düşünülen kentler farklı ve anlamlıdır. Bu anlamlar yerlerin tarihçelerinden türemekle birlikte, insanların gündelik rutinleri tarafından da oluşturulmaktadır (Chen vd., 2013). Yer olarak ifade edilen alanlar, tarih, kullanımlar, deneyimler, yerleri bir yerden ayıran anılar ve anlamlarla doludur, bu açıdan doğası gereği sosyal yaratımlardır (Chen vd., 2013). Mekânsal deneyim ve davranışlar sonucu, mekânın yere dönüşmesi ile insan-mekân arasındaki bağ kuvvetlenmektedir. Böylece, mekânın algılanması ve yere dönüşmesinde, deneyimin en etkili faktör olduğunu söylemek mümkündür. İnsanların mekân ile kurdukları bu üç boyutlu ilişki sonucu yer olgusunu gündeme gelmektedir (Altman ve Low, 1992). Yer insanların bağlandıkları, ilişki kurdukları alanlar ve anlamlı konumlardır (Cresswell, 2004). Mekânın kullanımı için planlanmamış ve zamana bağlı olarak kendiliğinden yer'e dönüşmüş alanların, insanlar üzerinde bir anlamı bulunmaktadır. İnsanların yeri ne şekilde kullandıkları, yeri nasıl deneyimledikleri, yer üzerinde kurulan ilişkiler yeri oluşturmaktadır (Altman ve Low, 1992). Örneğin, Ankara-Hacıbayram Meydanı üzerinde namaz kılan insanlar, Dikmen Vadisi'nde göçmen bir kızın parka dönüştürdüğü çöp alanı, bir balkonun bahçe gibi ele alınması gibi pek çok örnek yeri tanımlamaktadır (Şekil 2).

Şekil 2 - Mekânın kullanımı için planlanmamış ve zamana bağlı olarak kendiliğinden yer'e dönüşmüş alanlar (meydanda namaz kılan insanlar, Altındağ (sol üst)- Dikmen Vadisi'nde göçmen bir kızın parka dönüştürdüğü çöp alan (sağ üst)-balkonun bahçe gibi ele alınması (sol alt) (Birinci yazarın fotoğraf arşivinden alınmıştır).

19.yüzyıl sonlarında kentleşmenin hızlanması ve endüstrileşme ile birlikte Ferdinand Tönnies yerlerin doğası hakkında kapsamlı bir araştırma yapmış, insanların kentlere nasıl bağlandığından ve bu süreçte sosyal ilişkilerin nasıl ön plana çıktığından bahsetmiştir (Chen vd., 2013). Tönnies'e göre, kentler daha büyük, kalabalık ve gürültülü olduğundan bu alanların yer olarak düşünülmesinin zor olduğunu, kırsal alanlarda bulunan kasaba ve köylerin daha iyi sosyal ilişkiler yarattığını ve bu alanların samimi ve cana yakın hissettirdiğini, böylece bu mekânların yere dönüştüğünü ifade etmiştir (Chen vd., 2013). Georg Simmel ve Ferdinand Tönnies mekânların yere nasıl dönüştüğünü idealize edilmiş bir modernite portresi üzerinden tanımlamışlardır (Chen vd., 2013). Londra, Paris ve Berlin gibi gerçek yerleri modern metropol terimiyle çerçevelemişler, kişisel olmayan, mesafeli, duygusuz ve her şeyden önce rasyonel hesaplamalara tabi olan ilişkilere sahip alanlar olduğunu vurgulamışlardır (Chen vd., 2013). Bu bağlamda, modern metropollerde yerlerin doğasının değiştiğini söylemek mümkündür. 20.yüzyılın erken dönemlerinde, kentsel planlama gündeme gelmiş ve yer'in gelişmesi sürecinde kent-birey ilişkisinin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır (Howard, 1965). Plancılar, kentleri daha insancıl ve verimli yerler yapmaya yönelmişlerdir. Örneğin, İngiliz bir şehir plancısı olan Ebenezer Howard, Ferdinand Tönnies tarafından kurulan kamusal yaşam düşüncesini "bahçe şehir (*garden city*)" adı verilen bir planlama şemasında birleştirerek kentin tipik dezavantajlarından kaçınmaya çalışmıştır (Howard, 1965). Böylece, insanlar kırsal alanlarla bütünleştirilerek, kent-toplum ilişkisinin sağlanması ve daha çok yer'e ait hissedilmesi hedeflenmiştir (Howard, 1965). Bu hedefle birlikte, ilk kez Londra Letchworth'da bahçekent girişimi başlatılmış, daha sonra bu girişim İngiltere, İskoçya, Hindistan gibi dünyanın pek çok yerinde uygulanmıştır (Morris, 1997) (Şekil 3).

Şekil 3 - Londra-Letchworth Bahçe Kent (URL-1).

Mekânların yer'e dönüşmesi sürecinde, kentlerdeki sosyal ilişkilerin yanı sıra, kent içinde anlamlı alanların yaratılması da önemli olmaktadır. Ernest Burgess ve Robert Park gibi sosyal kuramcılar kentleri sosyal alanlar olarak anlamada ciddi ilerlemeler kaydetmiştir (Cresswell, 2004). Bunun devamı olarak, 1940'lı yıllarda, bir kent ekolojisti olan Walter Firey kültür ile ilişkili olan insan eylemlerinin kentleri şekillendirmede ve anlamlandırma büyük bir rolü olduğunu ileri sürmüştür (Chen vd., 2013). Burada değerli olan, mekânların daha verimli nasıl kullanıldığı ve insanların ihtiyaçlarına nasıl cevap verdiği. Bu fikirden yola çıkarak, Firey, Boston'da iki bölgeyi incelemiştir. Bu yerlerden biri ortak mera olarak hizmet veren "*Boston Common*" ve bir diğer alan ise tarihi bir mahalle olan "*Beacon Hill*"dir (Chen vd., 2013). Bu yerler, açık alanları ve sıra evleriyle büyük kârlar

elde edebilecek özelliğe sahip olmasına rağmen, güçlü bağlılıkları olan bireylerin çabaları nedeniyle bozulmadan kalmıştır (Chen vd., 2013). Firey, kentleri şekillendirmede kültürün ve anlamın rollerini vurgulayarak, mekânların yere dönüşümünde duygu ve sembolizmin önemini irdelemiştir (Chen vd., 2013). Firey, duygu ile, ister tarihi, ister ailevi olsun, insanların yerlere duyduğu bir dizi bağlılığı kastederken, sembolizm bir yerin diğer yerlere kıyasla neyi temsil ettiğini ifade etmiştir (Chen vd., 2013). Örneğin, Chen vd.'ne (2013) göre, Boston-Beacon Hill Mahallesi Acorn Caddesi boyunca devam eden sıra evler arasında yer alan dar Arnavut kaldırımli sokaklar, modern verimlilik standartlarını karşılamasının yanı sıra, oranın sakinleri ve ziyaretçileri için de büyük duygusal değerlere sahiptir (Şekil 4).

Şekil 4 - Boston-Beacon Hill Mahallesi (URL-2).

Kapitalizmin gelişmesiyle birlikte kentlerin büyük ve karmaşık hale gelmesi kaçınılmaz olmuş, metropoller de kendi içinde değişim göstermeye başlamıştır. Metropoller genişledikçe ve değiştikçe, yeni insanlar geldikçe, mekânlar daha çeşitli ve sosyal alanlar haline gelmiştir. Bu durum yer anlayışının da farklılaşmasına neden olmuştur. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde metropol bölgelere gelen göçmenler sosyal ve ekonomik faaliyetlerin yoğun olduğu mekânlara yerleşerek, kendi yerlerini oluşturmuşlar, böylece o alana yönelik bağımlılık kalıpları üretmişlerdir (Chen vd., 2013). Buradan yola çıkıldığında, yerleşim alanlarının konumunun iş yerlerine bağlı olduğu, insanların o yer ile ilişki kurduğu açıktır.

Dünyanın pek çok ülkesinde kentleşmeye bağlı olarak üretim ve çalışma biçimlerinin gelişmesi ve nüfus artışı daha önce hiç tanık olunmayan düzeylere ulaşmıştır (Deviren, 2001; Usta, 2020). Kentlerde yaratılan devasa bölgeler, kendilerine ait nitelikleri olan ekonomik ve kültürel varlıklar olarak tanınmaya başlamıştır (Deviren, 2001; Usta, 2020; Yazman 2011). Diğer yönden, bu süreç kentsel parçalanmayı (*urban fragmentation*) ortaya çıkarmış ve metropoller kentsel yayılım (*urban sprawl*) göstermiştir (Chen vd., 2013). Kentlerin sürekli değişim ve dönüşüm geçirmesiyle birlikte insanların belirli bir yere bağlanması zor hale gelmiş, bu süreçte sosyal eşitsizlikler ortaya çıkmış ve yapılan projelerde teknolojiye olan düşkünlük, mekânsal ayrılma ve anlık iletişimi öngördüğünden yer yaratılmasını güçleştirmiştir (Seamon, 1979). Diğer yönden, bu eşitsizliklerin ortadan kalkması ve insanların bu süreçte yer'e ait hissedebilmesi için tarihsel olarak farklı grupların hâkim olduğu mahalleler bu gerilimlerden kaçınılmasını sağlamıştır (Seamon, 1979). Örneğin, New York-Five Points'de yaşayan göçmenler için istihdam, güvenlik ve özgürlük sağlanmış, insanların yeni yaşamaya başladıkları yerlere ait hissetmelerine yardımcı olunmuştur (Chen vd., 2013) (Şekil 5). Buna ek olarak, günümüzde pek çok ülkede sosyal eşitsizliği ortadan kaldırmak ve farklı gruptan

insanların buldukları ve yaşadıkları yer'e ait hissetmeleri için yeni etnik yerleşim bölgelerinin oluşturulduğu veya özel etnik yerlerin yaratıldığı görülmektedir (Chen vd., 2013; Lin, 2011). Aynı şekilde, sosyolog Jan Lin (2011), Amerika'daki çeşitli kentlerde etnik yerlerin oluşumunu araştırmış, Miami'de Küba topluluğunun yarattığı yerleri incelemiştir. Kübalılar burada kendi ekonomileri ve kültürlerine uygun yerler tasarlamışlar, Amerika'ya geldiklerinden itibaren büyük kazançlar elde etmişlerdir, böylece Miami Kübalılar için bir yer haline dönüşmüştür (Lin, 2011).

Şekil 5 - New York-Five Points Mahallesi'nde yer edinen gruplar-1800'lü yıllar (URL-3).

Buradan yola çıkıldığında ve örnekler göz önünde bulundurulduğunda mekânların yer halini alması, doğrudan insanların arazi ile kurduğu sosyal, fiziksel, kültürel, toplumsal ve anlamsal ilişkiye dayanmaktadır. Diğer yönden, bugün yaşadığımız çevre, küreselleşme, kentleşme ve teknolojik alandaki evrimler bu süreci oluşumunu büyük oranda etkilemektedir, bu durum kentlerde yer kaybına, bir diğer ifadeyle yüksek derecede yapay koşulların oluşmasına neden olmaktadır. Bu noktada, yer kaybının ele alınması ve bu sürecin değerlendirilmesi önemli olarak görülmektedir.

4. ANLAMSAL VE EYLEMSSEL BİR DEĞİŞİM OLARAK YER KAYBI KAVRAMI (THE CONCEPT OF LOSS OF PLACE AS A MEANINGFUL AND ACTIONAL CHANGE)

Günümüzde, kentsel mekânlar meta haline dönüşmektedir ve bağlamdan kopuk alanların yaratılması söz konusu olmaktadır. Böylece “yer kaybı” olarak ifade edilen kavram gündeme gelmektedir. Yer-kayıbı (*loss of place*), çevre, zaman ve insan ile ilişki kurulamadığı, teori ve pratik arasındaki bir dengenin olmadığı durumlarda oluşmaktadır (Uzunkaya, 2014). Relph'e (1976) göre, önemli yerleri içermeyen bir ortam ve bağlam altında yatan tutumlar yer kaybı olarak tanımlanmaktadır. Yaşadığımız çevre, bugün ilişkilerini tüketim üzerinden kurmaktadır ve mekânsal yapılanmalar bu durumdan büyük oranda etkilenmektedir (Auge, 1995). Zaman kavramı ile birlikte, yer de mümkün olduğunca geniş alanda, adından hem ekonomik hem de toplumsallık üzerinden söz ettirmektedir. Bu süreç içinde hızlı ilerlemenin yere kattığı değer evrensellik kazanmaktadır (Urry, 1995). Diğer bir ifadeyle, yerler bir geçiş elemanı haline gelmektedir ve anlık olarak kurgulanan alanlara dönüşmektedir. Auge (1995) için, yer ilişkide olmak, bağlanmak, geçmişini olmak

anlamına gelmektedir. Yerin oluşması için tarih, kimlik ve ilişkisellik temeldir (Auge, 1995). İnsan ihtiyaçlarını tam olarak karşılayabilen, insanların duygularına cevap verebilen, sezgisel kavrayış gerektiren ve gerçekten yaşanan mekânlar (*lived spaces*), yerin oluşmasına yardımcı olmaktadır (Carmona vd., 2003). Bu noktada, kimlik ve bağlılık/aidiyet kavramları ön plana çıkmaktadır. Öncelikle, yerlerin kişisel bir kimliği bulunmaktadır (Gürkaş ve Barkul, 2012). İnsanlar kendilerini yerle özdeşleştirip, bağ kurarak yerin niteliklerini ortaya çıkarmaktadır, böylece yerin toplumla kurduğu ilişki sayesinde, birey kendisini yerle bir tutmaktadır (Relph, 1976; Casey, 1997). Bu bağlamda, insanlar yere bağlanmakta ve gündelik pratiklerde bulunarak yere yönelik aidiyet geliştirmektedirler (Relph, 1976). Çırak'a (2019), göre, yer, yaşanan, ilintili olunan, kimliklerin inşa edildiği alanlardır. Hem mekânsal hem de sosyal unsurlar, aidiyet ve kimlik biçimlerini belirleyen kombinasyonu meydana getirirler. Bu süreçte, kentsel mekânda gerçekleşen mimarlığa, sosyo-kültürel aktivitelere ve toplumsal anlama yönelik olarak bir bağlanma gerçekleşmektedir, böylece yerin özelliklerine değer yüklenerek, bugün ve gelecek açısından bir sorumluluk duygusu yaratılmaktadır (Dumreicher ve Kolb, 2010). Özellikle, kentte bir yapı grubunun ortaya çıktığı dönemin yaşantısına tanıklık etmiş, doğrudan katılmışsa ve dönemin kültürünü ve tarihini yansıtabiliyorsa, insan için bir anlam bulur ve bu anlam, kolektif deneyimi de kapsar (Birol, 2007). İnsanların bir yere aidiyet geliştirmesi, yeri kendiyle özdeşleştirmesine ve memnuniyet içerisinde olmasına bağlıdır (Relph, 1976). Bu ilişkilerin kurulamadığı ve belirlenen nitelikleri barındırmayan yerlerde ise yer kaybı meydana gelmektedir.

Yer kaybı oluşmasının en büyük nedenlerinden biri fiziksel ve sosyal yapıda meydana gelen değişimlerdir (Deviren, 2001). Yer olgusu, tektipleşmeye başladığı andan itibaren, “biricik” niteliğini yitirerek kaybolmaya başlamaktadır (Ergün Bilgili ve Dinç Kalaycı, 2021). İşlevselliğin ön plana çıkması, mekânların anlamlarını yitirmesi, yer kaybı tartışmalarını güçlendirmektedir (Ergün Bilgili ve Dinç Kalaycı, 2021). Modernizmin ve postmodernizmin getirdiği işlevsellik, içi boşaltılmış ve anlamsal bağa sahip olmayan kentsel mekânlar üretmektedir (Ergün Bilgili ve Dinç Kalaycı, 2021). Giddens'a (1994, s. 53) göre, bu değişim ve dönüşüm hızı, mekânların süreksizliğine yol açmaktadır. İçinde yaşadığımız çevre, teknolojinin evrimi veya ekonominin sonuçları gereği, değerler hızla değişmektedir, bu durum insan deneyiminde ve yer hissinde de değişime sebep olmaktadır. Günümüz kentleri endüstrileşme ve hızlı kentleşme ile birlikte zamanla binalar yığını haline dönüşmekte, ikamet ettiğimiz mekânlar insanların ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmektedir (Norberg-Schulz, 1980). Bu bağlamda, anlamlı formlar yitirilerek, kaliteden yoksun çevresel tasarımlar üretilmektedir. Modern tasarımlarda, yapıların şekil-zemin ilişkisine bağlı olmadan yerleştirilmesi ile, peyzaj oluşan yapay ağ içerisinde anlamını yitirebilmektedir (Norberg-Schulz, 1980). Bunun yanı sıra, yapılan tasarımlarda özel-genel ya da iç-dış mekânlar arasında net bir ayrımın sağlanamamasına bağlı olarak mekânsal strüktürler kaybolmaktadır (Norberg-Schulz, 1972). Bu süreçte, insanların kentsel mekânlar üzerindeki oryantasyonu zorlaşmakta, kimlik kaybolmakta ve yer kaybı meydana gelmektedir. Yer kaybının oluşmaması için “kimlik, tarih ve anlamın” var olması gerekmektedir (Norberg-Schulz, 1980).

5.1 Küreselleşmeye Bağlı Oluşan Yer Kaybı (The Loss of Place Due to Globalization)

Kentlerde yer kaybını meydana getiren bazı durumlar bulunmaktadır. Bu durumlardan biri küreselleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan ve yerel bir bağ kurulmadan oluşturulan belleksiz mekânların yaratılmasıdır (Deviren, 2001). Bu mekânlar daha çok tüketim olgusu ile beraber gelişen

alanlar olmakla birlikte küreselleşmeye bağlı olarak yaygınlaşmaktadır (Deviren, 2001). Buna ek olarak, Köknar (2001), kentsel mekânların hızlı bir biçimde yaratılmaya çalışılmasının “yapay ve sanal yerler oluşturduğunu ve yerleri aynılaştırdığını” ifade etmektedir.

Yapay ve sanal yerlerin oluşması (Creation of artificial and virtual places)

Yeni yerlerin yaratılması sürecinde en çok görülen durumlardan biri bir yerin özgün karakterinin olmadığı, başka yerlere ait karakteristik niteliklerin kullanılarak yapay ve sanal yerlerin tasarlanmasıdır (Süer ve Sayar, 2002). Yapay bir kimlikle oluşturulan yerlerde yer kaybını görmek mümkündür, çünkü farklı bir karaktere sahip alanlarda başka yere özgü bir kimliğin kullanılması yersizleşme yaratarak bir tür simülasyon üretmekte ve kolaj yerler oluşturmaktadır (Süer ve Sayar, 2002). Özellikle, modern zamanın hızı yüzünden insanlar durağan olma ihtiyacı duymaktadır (Uzunkaya, 2014). Bu yüzden, insanlar tarafından aidiyet/bağlılık duygusu ihtiyacı daha fazla ön plana çıkmaktadır (Massey, 1994). Bu ihtiyaca cevap vermek amacıyla, aidiyetin kentsel mekânlarda yapay yollarla oluşturulmaya başlanması, anlam ve kimlik kaybını da gündeme getirmektedir (Massey, 1994). Kentsel mekânlarda oluşturulan yapay kimliğin, yerellik veya bağlamsal değer ile ilişkisi bulunmamaktadır, yalnızca küresel bir yaklaşımla ele alınmaktadır (Güzer, 2007). Bu açıdan, kentsel mekânların gün geçtikçe gerçek gibi davranan sanallık ve yapaylık çerçevesinde oluştuğu söylenebilir.

Günümüzde tarihi ve kültürel özelliklerin yeni yerlerin oluşma sürecinde kullanıldığı ve bu yerlerin bir göstergeye dönüştürüldüğü bilinmektedir. Bu süreçte yalnızca mekânların biçimlendirilmesi değil, aynı zamanda kentte yaşayan insanların yaşam kültürlerini de değiştiren bir formül sunulmaktadır (Deviren, 2001). Yerlerin otantik özellikleri ön plana çıkarılarak, tarihin tekrarlandığı alanlarda yer kaybının meydana gelmesi olası bir durumdur. Sağocak (1999), alıntılar yapılarak tasarlanan bu yerlerin “bayağı (*kitsch*)” olmaktan kurtulamadığını, geçmişin bu şekilde yorumlanmasının yer kaybına neden olduğunu ifade etmektedir. Örneğin, Ankara’da Selçuklu ve Osmanlı mimarisinin esintilerini taşıyan kapılar, zamana ve mekâna uyum sağlamadığından dolayı kitsch olduğu ileri sürülmektedir (Zeybek, 2017). Aynı şekilde, Atatürk Orman Çiftliği kavşağında yer almış olan fantastik heykeller de birer kitsch örneği olarak gösterilebilir (Zeybek, 2017) (Şekil 6).

Şekil 6 - Ankara kapısı (sol: URL-4) ve Atatürk Orman Çiftliği kavşağında yer almış robot heykeli (sağ: URL-5).

Ergün Bilgili ve Dinç Kalaycı'ya (2021) göre, bayağılığın (*kitsch*) yayılmasında, medyanın etkisi büyüktür. Daha çok popüler kültür, kitle iletişim araçları, büyük şirketler, ekonomik sistem bu sürecin hızlı bir biçimde yayılmasına neden olmaktadır (Relph, 1976). Diğer bir ifadeyle, kitsch, kapitalist sistemin bir parçasıdır. Yapaylık ve sanallık çerçevesinde oluşturulan ve tarihi bu biçimde yorumlayarak metalaşmasına neden olan bu uygulamaların temel amacı, tarihi ve kültürel nitelikleri kullanarak farklı yerler yaratmak ve bu yerlerde odak noktası oluşturmaktır (Carmona vd., 2003). Buna ek olarak, marka kentler yaratmak için oluşturulan bu yerler, yerel yönetimlerin dikkatini çekmekte ve sayıları gittikçe artmaktadır. Bu tarz yerler yaratılarak, insanların o özgün yerlere gitmeden, o yer'e ait her türlü bilgiye kolayca ulaşmaları hızlı tüketimi ve karmaşıklığı büyük oranda artırmaktadır (Sağocak, 1999). Bu durumda, insanların var olan özgün geleneksel dokudan uzak olarak bu yerleri deneyimlemeleri, insan-arazi ilişkisini destekleyen yer'in yaratılmasını engellemektedir (Sağocak, 1999).

Bu durumun en çok görüldüğü alanlar eğlence merkezleri, alışveriş merkezleri gibi insanları daha çok çeken mekânlardır (Urry, 1995; Deviren, 2001). Örneğin, Ankara-Ankapark, 1. derece tarihi ve doğal sit alanı olan, 2012 yılı itibarıyla 3. derece sit alanı olarak belirlenen, Atatürk Orman Çiftliği arazisi üzerinde yer almış, ancak 2021 yılında kalıcı olarak kapanmış bir tema parktır (Şekil 7). Ankapark, dinazor teması ile var olan simgeleri taklit ve simüle etmesi açısından kitsch örneği olarak gösterilebilir (Aslan, 2018) (Şekil 9). Aslan'a (2018) göre, burada, doğada bulunmayan doğal bir varlık olarak dinazor teması bir doğaya öykünme vardır, ancak özgün ve otantik bir nitelikten bahsetmek doğru değildir (Aslan, 2018). Bununla birlikte, robotlar, dinazorlar, Osmanlı kasabası, buzul çağı gibi birden fazla temanın iç içe geçmesi, insanların geçmiş, bugün ve gelecek algısını bozarak, gerçek bir zamanın üretilmemesine neden olduğu ileri sürülmüştür (Aslan, 2018) (Şekil 8). Aslan (2018), özellikle, Atatürk Orman Çiftliği'nde alışık olunan kentsel mekânların, "salt zihinsel yapı bir çevre"ye dönüştüğünü, taklit, yapaylık ve sanallık ile birlikte imajların birbirine girdiğini düşünmektedir.

Şekil 7 - 1930'lu yıllarda Atatürk Orman Çiftliği (URL-6).

Şekil 8 - Ankapark'ta yer alan farklı temalar (URL-7).

Aynı şekilde, yerin sanal yapısının ortaya koyan, bir örneği de Paris'te bulunan "Disneyland Park" özgün geleneksel dokudan ayrılmaktadır (Şekil 9). Disneyland Park projesi, başka yerlerin özelliklerini kullanarak yapay olarak tasarlanmış, Eco'nun tanımladığı gibi orijinallerinden daha gerçekçi bir görüntüye sahiptir (Urry, 1995). Disneyland Park'ın ana caddesi, 20.yy tipik orta batı kent merkezi minyatür olarak ele alınmış, cadde pek çok mağaza, tren istasyonu, kent meydanı ve tiyatro gibi kullanımları içermektedir. Bu alanda yaratılan bütün yerler biçimsel olarak belirlenen döneme ait mimarinin kopyalanmasına bağlı olarak inşa edilmiştir (Urry, 1995; Zukin, 1999). Buna ek olarak alanda yapay bir peyzaj oluşturularak ziyaretçilerin geçmişe götürülmesi hedeflenmiştir. Zukin'e (1999) göre, Disneyland Park içinde yaratılan mekânsal yapının yer fikrini idealize ettiğini ifade etmekte ve tema ile oluşturulmuş bu kültürel kimliğin metaya dayalını olduğunu vurgulamaktadır.

Şekil 9 - Disneyland Park, Paris (URL-8).

Tasarlanan bu yerlerde anlam ve kültürün var olmadığı, yalnızca küresel bir imajın üretildiği görülmektedir. Sonradan tasarlanarak tarihi bir imaj verilen yerlerde kullanıcılara hissettirilmek istenen yer duygusu tarih gibi kendiliğinden değil, yapay olarak oluşturulmaya çalışılmaktadır (Uzunkaya, 2014). Ancak bu durum tarihi miras açısından tehlikeli olarak görülmelidir, çünkü

otantik olanın sürekli tekrar edilmesi yer kaybına neden olmakta, yerin karakteristik değerleri bir süre sonra yok olmaya başlamaktadır. Urry (1995), tarihi çevrelerin korunması açısından bazen belli bir çevreyi koruma girişimlerinin, fazla insan çekerek daha kötü sonuçlar doğurabileceğini ifade etmektedir.

Yerlerin aynışması (Assimilation of places)

Yer kavramı, aidiyet ve kimlik bileşenleri içermesinden dolayı ayırt edici bir özelliğe sahiptir. Bu açıdan deneyim ve insan ilişkisini ön planda tutmak kadar, tektipleşmeye ve kentsel aynışmaya karşı da bazı önlemlerin alınması yer oluşturma sürecinde önemlidir. Çelik (2018), kentsel aynışmayı, “kendilik cehennemi olarak ifade etmiş, birbirine aşırı benzeyen yerlerin yalnızca kendilerine atıf yapılabilen bir süreç” olarak vurgulamıştır. Günümüz kentleri “evrensellik ve aynılık” kavramları içerisinde ele alınmakta ve “ karmaşıklık, aynışma, kutuplaşma ve parçalanma” dinamikleri ortaya çıkmaktadır (Robins, 1996). Kentsel aynışmanın meydana geldiği yerler genel olarak alışveriş merkezleri, yüksek binalar, kapalı yerleşim alanları ve gettolar olarak sıralanabilir (Çelik, 2018) (Şekil 10).

Şekil 10 - Bursa-Nilüfer-Hasanağa toplu konut uygulaması (sol) ve Amasya sosyal konut uygulaması (sağ) (URL-9).

Yerlerin belirleyici nitelikleri bulunmaktadır (Çukur, 2009). Ancak, küreselleşme ile beraber bu yerlerin fiziksel nitelikleri, insanların gündelik yaşantısı, yaşam tarzları ve tüketim alışkanlıkları birbirine benzemektedir (Kiper, 2004). Bu durum yerlerin belirleyici niteliklerini homojen hale getirmekte ve kentsel aynışma olgusu gündeme gelmektedir. Bu kapsamda, farklı coğrafyalarda yer alan kentler birbirleri ile rekabet içerisinde girerken, yerler de git gide birbirlerine benzemeye başlamaktadır (Dikçınar Sel ve Yazgan, 2009). Geçmişte kentlerde görülen en yaygın niteliklerden biri kentsel mekânlarda görülen çeşitliliktir. Çelik'e (2018) göre, mekânsal çeşitlilik, çoğunlukla rahatsız edici ve tehlikeli bir faktör olarak görülmüş, bu sebeple sahip olunan toplumsal kimlikleri zengin hale getirmek, farklı çevreler deneyimlemek yerine birbirine yabancılaşmış, homojen yerler oluşturma eğilimi daha sık gündeme gelmeye başlamıştır. Çoğunlukla yerlerin sahip olduğu kültürel zenginlikler, daha konforlu bir alan yaratmak ve insanlara daha güvenli bir yer sunmak için minimum düzeye indirgenmiştir (Çelik, 2018). Bu bağlamda, yerlerin “çok kültürlü ve çoğulcu doğası” ortadan kaldırılmıştır (Carmona vd., 2003).

Günümüzde küresel etkiler sonucu karakter niteliklerini kaybetmiş, buldukları konumları net olarak tanımlanamayan, yer duygusunun oluşmadığı ve birbirine benzer yerleri görmek mümkündür

(Giddens, 1990). Giddens'e (1990) göre, "yakın temastan uzak, namevcut durumlar ve kişilerarası ilişkilerin geliştiği bu dönemde yer olgusu zayıflamaktadır. Birbirinden çok uzak coğrafyalar aslında birbirine bağlıdır ve bu yerlerin şekillenmelerinde tek taraflı veya karşılıklı etkilenmeler yaşanmaktadır". Özellikle, kentlerde potansiyel alanlar belirlenerek odak noktası haline getirilmekte ve küresel alanlar yaratılmaktadır, böylece yer kaybı olarak ifade edilen durum ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkarılan bu alanlarda, özgün kültür ve anlam kaybolmaktadır. Massey (1994) bu durumu şu şekilde tariflemektedir: Metropollerin her bölgesinde aynı tip kitapçılar, kahve dükkanları ve konutları görmemiz mümkündür, ancak birbirine benzer yerlerin yaratılması yerelliğin parçalanmasına neden olmaktadır. Kendi kendine yetecek şekilde kurgulanan alanların oluşturulduğu, İstanbul-Beykoz Konakları, tektipleşmiş yerlere örnek olarak gösterilebilir (Uzunkaya, 2014) (Şekil 11).

Şekil 11 - İstanbul-Beykoz Konakları (URL-10).

Seri üretim ve hızlı tüketim sonucu oluşan, bununla birlikte küresel sermayenin örgütlediği bu mekânlar, yüzeysel anlam içermekte, metalaşmakta ve tüketim nesnesine dönüşmektedir (Uzunkaya, 2014). Bu süreçte yerin unsuları büyük ölçüde göz ardı edilerek, insanlar üzerindeki yer hissi yitirilebilmektedir. Ergün Bilgili ve Dinç Kalaycı'ya (2021) göre, yer kaybı, mekânsal ve ruhsal olmakla birlikte, hem monotonlaşmayı hem de aynılaşmayı beraberinde getirmektedir. Tektipleşen yerler, insanlar için bir anlam içermemekte, benzerlikler taşıyan alanlarda kaybolma hissine neden olmaktadır (Ergün Bilgili ve Dinç Kalaycı, 2021).

5.2 Teknolojik Gelişmelere Bağlı Oluşan Yer Kaybı (The Loss of Place Due to Technological Developments)

19.yy ile hız kazanan teknoloji ile birlikte modern metropoller, küresel bilgi ve iletişim ağlarına entegre olmaktadır (Robins, 1996). Gündelik ihtiyaçlar, sınırsız yerlerde hareketsiz gezilerek karşılamakta, insanlar birden fazla yerde varlıklarını kabul ettirebilmektedirler (Sınmaz, 2015). Bu kapsamda, teknolojinin gelişimi yerlere duyulan kullanım ihtiyaçlarını azaltarak, insanları fiziksel etkilere dayalı yaşam biçiminden ve yerlerin deneyimlenmesinden uzaklaştırmaktadır (Sınmaz, 2015). Buna bağlı olarak, insanların yerlerde geçirdikleri süreler değişmekte, sosyal iletişim biçimleri değişiklik göstermektedir (Castells, 1996). Geçmiş dönemlerde tarladan fabrikaya geçişte meydana gelen doğadan kopuş, günümüzde iletişim teknolojisiyle insanları yerlerden uzaklaştırmaya ve git gide sınırsızlaşan zaman-mekân hakimiyetine bağlı olarak insanların algılarını ve düşüncelerini yeniden şekillendirmeye itmektedir.

Modernleşmenin en büyük problemlerinden biri yabancılaşma olgusudur (Robins, 1996). Yerlerin yaratılmasına yardımcı olan unsurların azalması, insanların çevrelerine yabancılaşması, diğer bir ifadeyle insanların kendi kültürlerinden ve tarihinden uzaklaşması, buna bağlı olarak kimlik ve aidiyet kaybının yaşanması gibi durumlar yabancılaşma duygusunu ortaya çıkarmaktadır (Nesbitt, 1996). Böylece insanlar yerden soyutlanmakta ve gerçeklikten yoksun yerlerde, insan-çevre ilişkisi kurulamamaya başlamaktadır (Nesbitt, 1996). İnsanların teknolojiye bağımlı hale gelmesi günümüzün hareketliliğini ve akışını değiştirmekte ve mekânların kimliğini büyük oranda etkilemektedir (Massey, 1994). Relph (1993) bu görüşü Meyrowitz'in "*No Sense of Place*" kitabından alıntı yaparak şu şekilde ifade etmektedir: Elektronik medya yalnızca içeriği ile değil, aynı zamanda sosyal yaşamın durumsal coğrafyasını da değiştirmekte ve yerler arasındaki ayrımları yok etmektedir. Böylece yerlerin geleneksel ruhu zarar görmekte ve yer kaybı olarak tanımlanan durum meydana gelmektedir (Relph, 1993).

Teknolojinin ilerlemesiyle gelişen ulaşım biçimleri mekânların algısını ve ulaşılabilirliğini değiştirmektedir, böylece mesafesiz dünya anlayışı ortaya çıkmaktadır (Massey, 1994). İnsanlar buldukları veya yaşadıkları yerlerin anlamını farklı biçimlerde tanımlamaktadır. Bu bağlamda, yaşam koşullarının hızlı bir biçimde değişmesi ve farklılaşması insanların kavrayamayacağı birtakım zorlukları da beraberinde getirmektedir. Karşılaşma ve etkileşim ortamları azalmakta, kentlerdeki fonksiyon alanlarının ayrıştırılması ile kentsel yaşamdaki süreklilik kaybolmaktadır (Kökner, 2001). Buna ek olarak, insanların alternatif sanal dünyada hareket yetenekleri gelişmeye başladıkça, her yer bir sosyal etkileşim alanı veya bir toplanma alanı olabilmektedir, bu durum geleneksel sokak, meydan, kent parkı vb. gibi birtakım kullanım biçimlerini değiştirirken, yerin anlamsal değeri de azalmaya başlamaktadır (Sınmaz, 2015). Sennett'e (1996) göre, 1960'lı yıllardan itibaren, kentsel mekânlar geçip gitme eylemine dayalı bir yer özelliğine sahipken, bu yerler gün geçtikçe teknolojik imkânlar çerçevesinde çeşitlenerek, teknolojilerin özelleştirdiği (hız kazanan kent yaşamı, medya teknolojisinin sağladığı alternatif ortamlar vb.) yaşam biçimine dayalı biçimde kullanılmaya devam edilmiştir. Bu kapsamda, yerler ulaşım koridorları dışında bir anlama sahip olabileceği tam anlamıyla hissedilememektedir (Sennett 1996). Bunun en iyi örneklerinden birisi, Amerika Birleşik Devletler - Meksika sınırında yer alan "Santa Fe Köprüsü"dür (Chen vd., 2013) (Şekil 12). El Paso, Teksas ve Ciudad Juarez kentlerini birbirine bağlayan bölge, her gün pek çok insan tarafından kullanılan ve işe gitmek için iki şehir arasında geçiş sağlayan bir yer olmakla birlikte şehirlerin ekonomisini de birbirine bağlamaktadır (Chen vd., 2013).

Şekil 12 - Ulaşım koridoru olarak kullanılan Sante-Fe Köprüsü (URL-11).

Diğer yönden, metropol kentleri etkileyen problemlerden biri insanların iş aramak ve ticari fırsatlar yakalamak için bu bölgeyi ziyaret etmesine bağlı olarak sınır dışına göç etmesi, buna bağlı olarak hızlı ve plansız bir büyümeye neden olmasıdır (Chen vd., 2013). Aynı zamanda iki şehir arasında trafik bağlantıları yoğun bir sıkışıklık yaratarak, ciddi derecede hava kirliliği oluşmaktadır (Chen vd., 2013).

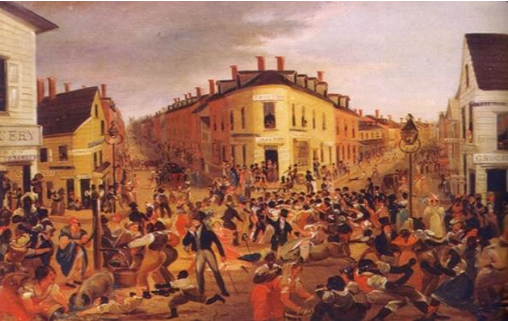
5. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND SUGGESTIONS)

Günümüzde mekân ve yer kavramlarının kavramsal niteliklerinin algılanmasında bir takım problemler bulunmaktadır. Bunun nedeni, antik çağlardan günümüze kadar mekân kavramının hümanistik coğrafya, sosyoloji, felsefe, çevresel psikoloji, mimarlık/kentsel tasarım, fenomenoloji gibi farklı disiplinler tarafından farklı bakış açıları ile ele alınması ve her disiplinin mekânı farklı açılardan yorumlanmasıdır. Mekân, daha çok fiziksel niteliklerle oluşturulurken, yer insan deneyimi ve anlamlarla ilişkilendirilmektedir. Yer olgusu, farklı yorumlamalara açık olsa da, yer teorilerini ortak noktası, mekâna getirilen eleştirilerdir, çünkü mekânın insan deneyiminden yoksun, sosyal boyutun göz ardı edildiği ve anlamdan uzak olduğu öne sürülmektedir. Diğer yönden, kimliksiz, tarihten ve anlamdan yoksun yerler yaratıldığında yer kaybı olarak tanımlanan kavram gündeme gelmektedir (Auge, 1995). Teori ve pratik arasındaki bağın kurulamadığı yerlerde yer kaybı oluşmaktadır. Norberg-Schulz'a (1980) göre, bu alanlar kendiliğinden gelişen, kurgulanmış ve yapay bağlamlar üzerine kurulu olan, zamandan bağımsız tasarlanan, geçmişe öykünen ve nostaljiyi yaşatmaya çalışan yerlerdir. Yer kaybı, küreselleşme, teknoloji ve sanallık çerçevesinde yaratılan mekânların insanlar üzerinde yarattığı etkiler sonucu ortaya çıkmaktadır. İncelenen örnekler genelinde, küresel pazara girebilmek ve kentlerde odak noktası yaratabilmek için kimliğin göz önünde bulundurulmadığı ve aidiyetin kurulamadığı alanların yaratıldığı görülmektedir (Tablo 6).

Tablo 6 - Kentsel mekânlarda yer ve yer kaybının yaratıldığı durumlar

YER (Place)	YER KAYBI (Loss of place)
 <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kırsal alanlarda bulunan kasaba ve köylerin, daha iyi sosyal ilişkiler yaratması, ▪ Kırsal alanların samimi ve cana yakın hissettirmesi, ▪ Kent ve toplum ilişkisinin sağlanması mekânları yere dönüştürmektedir. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Küreselleşmeye Bağlı Oluşan Yer Kaybı: <p>1.Yapay ve sanal yerlerin oluşması</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Özgün karakterin olmadığı, ▪ Geleneksel dokudan uzak, ▪ İnsan ihtiyaçlarına cevap vermeyen, ▪ Anlam ve kimlik kaybı yaratan, ▪ Küresel bir yaklaşım edinen, ▪ Kapitalist sistemin bir parçası olan alanlarda, yer kaybı meydana gelmektedir.

Tablo 6'nun devamı.

 <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kentlerin şekillenmesine yardımcı olan kültür ve anlam, ▪ Duygu ve sembolizm, ▪ Kültür ile ilişkili olan insan eylemleri, ▪ Mekânların daha verimli kullanılması, ▪ Mekânların insanların ihtiyaçlarına cevap vermesi yeri meydana getirmektedir. 	<p>2.Yerlerin aynışması</p>	 <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kendi kendine yetecek şekilde kurgulanan, ▪ Mekânların homojen olarak yaratılması, ▪ Yerelliğin olmadığı, ▪ Seri üretim ve hızlı tüketim sonucu oluşan, ▪ Küresel sermayenin örgütlediği alanlarda yer kaybını görmek mümkündür.
 <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mekânın kullanımı için planlanmamış ve zamana bağılı olarak kendiliğinden dönüşmüş alanlar yer olarak tanımlanmaktadır. ▪ İnsanların mekânı ne şekilde kullandıkları, nasıl deneyimledikleri, mekânın üzerinde kurulan ilişkiler yer oluşumunu desteklemektedir. 	<p>▪ Teknolojik Gelişmelere Bağılı Oluşan Yer Kaybı:</p>	 <ul style="list-style-type: none"> ▪ İnsanların çevrelerine yabancılaştığı, ▪ İnsanların kendi kültüründen ve tarihinden uzaklaştığı, ▪ Gerçeklikten yoksun, ▪ İnsan-çevre ilişkisinin kurulamadığı alanlarda yer kaybı meydana gelmektedir.
 <ul style="list-style-type: none"> ▪ Sosyal eşitsizliğin olmadığı, ▪ Farklı kültürleri içeren, ▪ Farklı grupların yer aldığı mahaller yerin yaratılmasını desteklemektedir. 		

Çalışma, yer olgusunu, zamana bağlı olarak değişimini ve kentsel tasarım/mimarlık disiplinleri ile ilişkisini anlayarak, kentsel ölçekte yapılan tasarımlara yönelik bir söylem üretmek amacını taşımaktadır. Buna ek olarak, yer kaybına ilişkin çıkarımlarda bulunarak, günümüzde yer ile kurulan problemlili ilişkinin, tasarım çalışmalarını nasıl şekillendirdiğini ortaya koymak bu çalışmanın alt amaçlarını içermektedir. Yapılan çalışmada, kentsel mekânlarda yer'in kurulabilmesi için, alanda daha iyi sosyal ilişkilerin yaratılması, samimiyet hissettirmesi, kent ve toplum ilişkisinin kurulması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, insanların yerle kurdukları pozitif ve duygusal bağ ön planda olmalıdır. Bu bağın kurulması için, insanların evlerindeymiş gibi hissetmesi ve aidiyetin güçlenmesi gereklidir. Kentsel mekânların şekillenmesine yardımcı olan tarihsel, sembolik ve kültürel değerler, bir toplumun sahip olduğu alışkanlıklar, yere duyulan bağlılığın da güçlenmesi, dolayısıyla yerin oluşması anlamına gelmektedir. Buradan yola çıkıldığında, mimarlık/kentsel tasarım disiplinleri, mekânlar tasarlama düşüncesiyle salt biçimsel bir düzenleme ile sınırlanmamalı, özgün niteliklere sahip yerlerin yaratılması için çevrenin fiziksel ve sosyal bütün bileşenlerinin bütünleştirilmesine odaklanmalıdır.

Çevrenin fiziksel ve sosyal bileşenleri bir bütün olarak ele alınmadığı durumlarda yer kaybının ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle, özgün karakterin olmadığı, geleneksel dokuyu yansıtmayan, anlam ve kimlik kaybı yaratan, yerellikten uzak, insanların kendi tarihinden ve kültüründen uzaklaştığı ve insan-çevre ilişkisinin kurulamadığı yerlerde, yer kaybı yaşanmaktadır. Bunun dışında, küresel sermaye odaklı düşünülen, hızlı ve seri üretimle ele alınan, kapitalist sistemin bir parçası olan mekânlarda yer kaybını görmek mümkündür. Bu kapsamda, yer ile kurulan problemlili ilişkinin çözümlenebilmesi için, kentsel tasarım yaklaşımında belirleyici birtakım ilkelerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir:

- Tarihi, geleneksel örüntülere ve yapılara saygı gösterilmesi,
- Tasarımlarda doğa ile yakından ilişkinin kurulması,
- Toplumsal ve fiziksel bütünlüğün sağlanması,
- Çevresel duyarlılığa sahip ve seçenek sunan ulaşım sistemlerinin oluşturulması,
- Mekânların kullanımında çeşitliliğin artırılması, özellikle tüm gelir gruplarının faydalanabileceği bir yöre ekonomisinin sunulması,
- Kamusal alan-özel alan arasında birlikteliğin yaratılması,
- İnsanlara daha rahat ve güvenli bir ortam sunulması,
- Kentsel mekânların daha çekici ve insanları bir araya getirci özelliğe sahip olması.

Belirlenen bu ilkelerin hayata geçirilebilmesi için, öncelikle metropoliten bölgenin tüm ölçeklerinde bu ilkelerin uygulanması gerekmektedir. Bu süreçte, geniş bir politika ve ekonomi kapsamında değerlendirmeler göz önünde bulundurulmalıdır. Bununla birlikte, kentlerin gelecek dönemlerdeki gelişmelerini yönlendirecek yasal çerçeve, kentsel tasarım ölçeğini ele alacak biçimde yeniden biçimlendirilmelidir. Aynı zamanda, kentin bütünü ile ilgili yönlendirmeleri içerecek bir yönetmeliğin hazırlanması, çevrenin hem fiziksel hem de sosyal özelliklerinin bir arada düşünülmesine imkân tanyacaktır.

Conflict of Interest Statement | Çıkar Çatışması Beyanı

Araştırmanın yürütülmesi ve makalenin hazırlanması hususunda herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

There is no conflict of interest for conducting the research and/or for the preparation of the article.

Financial Statement | Finansman Beyanı

Bu araştırmanın yürütülmesinde ve makalenin hazırlanmasında finansman kaynağı bulunmamaktadır.

No financial support has been received for conducting the research and/or for the preparation of the article.

Ethical Statement | Etik Beyanı

Araştırma etik standartlara uygun olarak yapılmıştır.

All procedures followed were in accordance with the ethical standards.

Copyright Statement for Intellectual and Artistic Works | Fikir ve Sanat Eserleri Hakkında Telif Hakkı Beyanı

Makalede kullanılan fikir ve sanat eserleri (şekil, fotoğraf, grafik vb.) için telif hakları düzenlemelerine uyulmuştur. Makalede kullanılan şekiller telif hakkı gerektirmemektedir ve serbest kullanıma açıktır.

In the article, copyright regulations have been complied with for intellectual and artistic works (figures, photographs, graphics, etc.). The figures used in the article do not require copyright and open to free use.

Author Contribution Statement | Yazar Katkı Beyanı

A. Fikir / Idea, Concept	B. Çalışma Tasarısı, Yöntemi / Study Design, Methodology	C. Literatür Taraması / Literature Review
D. Danışmanlık / Supervision	E. Malzeme, Kaynak Sağlama / Material, Resource Supply	F. Veri Toplama, İşleme / Data Collection, Processing
G. Analiz, Yorum / Analyses, Interpretation	H. Metin Yazma / Writing Text	I. Eleştirel İnceleme / Critical Review

YAZAR 1 (AUTHOR 1): A/B/C/F/G/H

YAZAR 2 (AUTHOR 2): A/B/C/D/F/G/I

REFERANSLAR (REFERENCES)

- Altman, I., & Low, S. (1992). *Human behavior and environments: Advances in theory and research*. New York: Plenum Press.
- Aslan, P. (2018). Bellek, Kimlik ve Kiç. *Mimarlık Dergisi*, 55(403), 50-54.
- Auge, M. (1995). *Non-places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity* (çev. J. Howe). London: Verso.
- Aydınlı, S. (1992). *Mimarlıkta Görsel Analiz*. İstanbul: İTÜ Yayınları.
- Ayverdi, A. (1972). *Japonya Mimarlığı Mekânı*. İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Bachelard, G., (1996). *Mekânın Poetikası*. (çev. A. Derman). İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Berber, Ö. (2011). Yok-Yer, Yersizleşme ve Yersizyurtsuzluk Kavramları Üzerine Bir Sorgulama. *İdealkent*, (3), 142-157.
- Biol, G. (2007). Bir Kentin Kimliği ve Kervansaray Oteli Üzerine Bir Değerlendirme. *Arkitekt*, (514), 46-54.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., & Tiesdell, S. (2003). *Public Places-Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design*. Architectural Press.
- Casey, E., (1997). *The Fate of Place: A Philosophical History*. Berkeley: University of California Press.
- Castells, M. (1996). *The Information Age, Vol. 1 The Rise of the Network Society*. Oxford Blackwell.
- Chen, X., Orum, A., ve Paulsen, K., (2013). *Introduction to Cities: How Place and Space Shape Human Experience*. Wiley-Blackwell.
- Ching, F. (2010). *Mimarlık: Biçim, Mekân ve Düzen*. (çev. S. Lökçe). İstanbul: YEM Yayın.
- Cresswell, T. (2004). *Place: A Short Introduction*. Malden: MA, Blackwell Pub.
- Çelik, F. (2018). Kentsel Açık-Yeşil Alanların Aynışması. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 8(3), 500-517.
- Çırak, A. (2019). Tarihi Dokularda Değişen Kimlik ve Aidiyet. *Mekânlar/Zamanlar/İnsanlar: Kimlik, Aidiyet ve Mimarlık Tarihi içinde*, (s.151-169). Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi.
- Çukur, D. (2009). Küreselleşme Karşısında Ülkenin Eğitim ve Mekânsal Politikaları Üzerine Düşünmek. *Toplum ve Demokrasi*, 3, 217-230.
- Deviren, S. (2001). *Mimarlıkta Yer: Yapının Arazıyla İlişkisinin Kavramsallaştırılması (1980-2000)*. Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dikçınar Sel, B., & Yazgan, G. (2009). Kentsel mekânların aynışması: Midyat Örneği. *Megaron*, 4(2), 79-89.
- Dumreicher, H., & Kolb, B. (2010). *Spaces of Belonging and Emotional Co Ownership*. Anna Lindth Report.

- Eren, İ. (2006). *Mimarlıkta Tasarım-Yer İlişkisi Bağlamında Yer'e Özgü Mimari Dilin Dönüşüm Sürecinde Yeniden Üretilmesi*. Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ergün Bilgili, G., & Dinç Kalaycı, P. (2021). Mimarlık ve Sinema Arakesitinde Yer ve Yersizliği Okumak: Ahlat Ağacı Filmi'nde Ruhun Yitimi. *Sinefilozofi*, 6(12), s. 1025-1043. <https://doi.org/10.31122/Sinefilozofi.823794>
- Giddens, A. (1990). *The Conditions of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1994). *Modernliğin Sonuçları*. (çev. E. Kuşdil). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gürkaş, E., & Barkul, Ö. (2012). Yer Üzerine Kavramsal Bir Okuma Denemesi. *Sigma*, 4 (Özel Sayı), 1-11.
- Güzer, C. (2007). Sahibinden Mimarlık. *Mimarlık Dergisi*, 336, 29-33.
- Hasol, D. (1998). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. İstanbul: YEM Yayınevi.
- Heidegger, M. (1958). *An Ontological Consideration of Place in the Question of Being*. New York: Twayne Publishers.
- Howard, E. (1965). *Garden Cities of To-Morrow*. Cambridge: MIT Press.
- Kiper, P. (2004). *Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel-Kültürel Değerlerinin Korunması Türkiye-Bodrum Örneği*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı. Ankara.
- Kökner, A. (2001). *Mekânsal Arayüzlerin Kente ve Yaşama Katılımları Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi*. (çev. I. Ergüden). Sel Yayınları.
- Lin, J. (2011). *The Power of Urban Ethnic Places: Cultural Heritage and Community Life*. New York: Routledge.
- Massey, D. (1994). *Space, Place and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Morris, E. (1997). *British Town Planning and Urban Design: Principles and Policies*. London: Longman.
- Nesbitt, K. (1996). *Theorizing a new agenda for architecture: An anthology of architectural theory 1965-1995*. New York: Princeton Architectural Press.
- Norberg-Schulz, C. (1972). *Existence, Space and Architecture*. London: Studio Vista.
- Norberg-Schulz, C. (1980). *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*. New York: Rizzoli.
- Oktay, D. (2001). Kentsel Tasarımın Kuramsal Çerçevesine Güncel Bir Bakış: Kentlerimiz, Yaşam Kalitesi ve Sürdürülebilirlik. *Mimarlık Dergisi*, (302), 45-49.
- Özcan, U., & Güngör, S. (2019). Yersizleşmeye Rağmen/Tadao Ando'yu "Yer" Bağlamında Okumak. *Yapı Dergisi*, (453), s. 42.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.

- Pallasmaa, J., & Holl, S. (2011). *Tenin Gözleri: Mimarlık ve Duyular*. (A.U. Kılıç, Çev.) Yapı Endüstri Merkezi.
- Relph, E. (1976). *Place and Placelessness*. London: Pion.
- Relph, E. (1993). Modernity and the Reclamation of Place. D. Seamon içinde, *Dwelling, Seeing and Designing: Toward A Phenomenological Ecology*, (s. 25-39). State University of New York Press.
- Robins, K. (1996). Kent Tutsakları: Post-Modern Kent de Ne Ola ki? *Kimlik ve Yer Sorunsalı içinde* (çev. T. Yöney). İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Sağocak, A. (1999). *Mimarlığı Anlama ve Yorumlama Bağlamında Kavramsal Bir Model*. Doktora Tezi, İ.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Seamon, D. (1979). *A Geography of the Lifeworld*. St. Martin's.
- Sennett, R. (1996). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. (çev. S. Durak). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Soja, E. W. (1996). *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real and Imagined Places*. Oxford: Blackwell.
- Sınmaz, S. (2015). Gelişen İletişim Teknolojilerinin Kentsel Yaşam ve Kamusal Mekânlar Üzerindeki Yansımaları. *Tasarım ve Kuram*, 20, 63-75.
- Süer, D., & Sayar, Y. (2002). Küresel Sermayenin Yeni Tüketim Mekânları Lüks Konut Siteleri. *Arredamento Mimarlık*, 3.
- Trancik, R. (1986). *Finding Lost Space: Theories of Urban Design*. Van Nostrand Reinhold.
- Tschumi, B. (2018). *Mimarlık ve Kopma*. (çev. A. Tümertekin). İstanbul: Janus Yayıncılık.
- Tuan, Y. (1974). *Topophilia: A Study of Environmental Perception, Attitudes, And Values*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Ujang, N., & Zakariya, K. (2015). The Notion of Place, Place Meaning and Identity in Urban Regeneration. *Social and Behavioral Sciences*, 170, 709-717.
- Urry, J. (1995). *Consuming Places*. (çev. R. Ögdül). Londra: Routledge.
- Usta, G. (2020). Mekân ve Yer Kavramlarının Anlamsal Açısından İrdelenmesi. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 10(1), 25-30.
- Uzunkaya, A. (2014). *Yer ve Yersizlik Kavramları Üzerine Bir İrdeme*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yazman, D. (2011). *Kentlerin Öncesi ve Sonrası*. Arkitera. Erişim adresi: <https://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=61502> adresinden alındı.
- Zeybek, O. (2017). Kent Peyzajında Kitsch. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 7(16), 96-111.
- Zukin, S. (1999). *The Cultures of Cities*. Cornwall: Blackwell Publishers.
- URL-1: Unsplash: <https://unsplash.com/photos/UdKdSQzFBqc>, son erişim: 01.03.2023.

- URL-2: Columbus and Over Group: <https://columbusandover.com/neighborhoods/beacon-hill/>, son erişim: 24.02.2023.
- URL-3: Black Past: <https://www.blackpast.org/african-american-history/five-points-district-new-york-city-1830s-1860s/>, son erişim: 28.02.2023.
- URL-4: Haber Turk: <https://www.haberturk.com/polemik/haber/913516-ankaraya-5-kapidan-girilecek>, son erişim: 26.02.2023.
- URL-5: Angara Gazetesi: <http://www.angaragazetesi.net/haber/ankarayarobotheykeli-3618.html>, son erişim: 27.02.2023.
- URL-6: AOÇ Mücadelesi: <http://aocmucadelesi.org/index.php?Did=1804&Page=1>, son erişim: 23.02.2023.
- URL-7: Haber Global: <https://haberglobal.com.tr/ekonomi/750-milyon-dolara-yapilip-kapanan-ankapark-a-yeni-isletmeci-28909>, son erişim: 27.02.2023.
- URL-8: Unsplash: <https://unsplash.com/photos/efcMn7G1t9A>, son erişim: 23.02.2023.
- URL-9: TOKİ: <https://a.toki.gov.tr/illere-gore-projeler>, son erişim: 26.02.2023.
- URL-10: Beykoz Konakları: <https://www.beykozkonaklari.org/wp-content/uploads/2015/02/gal8.jpg>, son erişim: 26.02.2023.
- URL-11: Wikiwand:
[https://www.wikiwand.com/en/Paso_del_Norte_International_Bridge#Media/File:Paso_Del_Norte_POE_El_Paso_Texas_\(27794618513\).jpg](https://www.wikiwand.com/en/Paso_del_Norte_International_Bridge#Media/File:Paso_Del_Norte_POE_El_Paso_Texas_(27794618513).jpg) son erişim: 28.02.2023.

YAZARLARIN BİYOGRAFİLERİ (BIOGRAPHIES OF THE AUTHORS)

Başak YURTSEVEN (Ph.D Candidate)

Başak Yurtseven 2014'te İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Kentsel Tasarım ve Peyzaj Mimarisi Bölümü'nden dereceyle mezun olmuştur. Yüksek lisans derecesini TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde tamamlamıştır. 2018 yılında Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde doktora programına başlamıştır. Doktora programının ilk yılında, YÖK 100/2000 Doktora Projesi'ne katılarak, öncelikli alanlardan biri olan “Kentsel Dönüşüm Çalışmaları” ile ilgili olarak tez çalışmalarına devam etmektedir. Başlıca araştırma alanları arasında kentsel yenileme konuları, kentsel tasarım, kentsel peyzaj, yer ve mekân ilişkisi, kent sosyolojisi, kültürel peyzaj konuları yer almaktadır.

Dicle OĞUZ (Prof. Dr.)

Dicle Oğuz, lisans ve lisansüstü çalışmalarını Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümünde tamamlamıştır. 1990 yılında aynı bölümde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamış ve 1998 yılında tamamladığı doktora tezini “Ankara Kent Parklarının Kullanım Olgusu” üzerine hazırlamıştır. 1997 yılında Hollanda hükümeti bursu ile Rotterdam, Institute for Housing and Urban Development Studies'de, 2000 yılında ise TÜBİTAK doktora sonrası araştırma bursu ile ABD, Illinois Üniversitesinde çalışmalarda bulunmuştur. Temel ilgi alanları, kentsel yeşil alanların planlama ve tasarımı ile insan çevre ilişkileridir. Parkların Kullanım Olgusunu Etkileyen Faktörler, Korunan Alanlarda Peyzaj Karakter Analizi, Ankara Kentinde Ender Bulunan Ağaçlar, Çocukların Oyun Alanı Kullanımı, Peyzaj Desen Süreç Etkileşiminin Modellenmesi ve Ankara Kenti için Sürdürülebilir Arazi Kullanım Stratejilerinin Geliştirilmesi konularında TÜBİTAK ve Ankara Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından desteklenen projeler yürütmüştür. Halen lisans ve lisansüstü düzeyde verdiği derslerin yanı sıra TÜBİTAK tarafından desteklenen “Kentsel Geometri ile Değişen Termal Konforun İyileştirilmesinde Peyzaj Bileşenlerinin Rolü” başlıklı bir araştırma projesini yürütmektedir.